

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ - БИТОЛА
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ – КИЧЕВО
Дисперзирани студии- Битола

Ирена Пашоска

**ЗАКОНСКО-ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ СО
ПОСЕБЕН ОСВРТ НА НАСЛЕДУВАЊЕТО НА ПРАВНИ ЛИЦА**

(магистерски труд)

Битола, 2018

Ментор:

Проф. Д-р Саша Дукоски

Правен факултет- Кичево

Членови на комисијата:

1.

2.

НАУЧНА ОБЛАСТ:

Наследно право

ИЗЈАВА

Од кандидатот

Изјавувам дека при изработката на магистерскиот труд ги почитувам позитивните законски прописи на Република Македонија од областа на заштитата на интелектуалната сопственост и не користев реченици или делови од трудови на други автори без да ги почитувам методолошките стандарди и соодветниот стил на цитирање. Изјавата ја давам под полна морална, материјална и кривична одговорност.

Изјавил:

Ирена Пашоска

Наслов на трудот:

Законско- правна регулатива за наследување со посебен осврт на наследувањето на правни лица

Апстракт:

Во овој магистерски труд област на истражување ќе биде законско-правната регулатива за наследување во Република Македонија, односно законското наследување како една од основите за наследување. Ќе бидат опфатени условите кои се потребни за настанување на еден наследно-правен однос како и поврзаноста на наследувањето и сродството. Ќе бидат анализирани и наследните редови во нашиот наследно-правен систем.

Подетално ќе биде опфатена оставинската постапка, начинот на кој се води постапката, кои субјекти можат да бидат учесници во постапката како и надлежните органи за водење на постапката.

Со посебен осврт ќе се обработи наследувањето на правните лица според законската регулатива во Република Македонија.

Клучни зборови: оставина, оставител, наследници, оставинска постапка, наследување на правни лица

Title of the thesis:

Legislation on inheritance with particular reference to the inheritance of legal entities

Abstract:

In this Master's thesis the field of research will be the legal legislation on inheritance in the Republic of Macedonia, the legal inheritance as one of the foundations for inheritance. The inheritance of our legal system will also be analyzed.

The inheritance procedure, the manner in which the procedure is conducted, which entities may be involved in the proceedings as well as the authorities responsible for conducting the procedure will be covered in more detail.

Special attention will be paid to the inheritance of legal entities under the legislation in the Republic of Macedonia.

Key words:

inheritance, testator, heirs, inheritance of legal entities

СОДРЖИНА:

Вовед.....	8
1.Поим за наследување на наследство.....	11
2.Развој на наследувањето низ историјата.....	12
3.Извори на наследното право.....	14
3.1. Позитивно-правни прописи кои се извор на наследното право....	14
3.2. Други извори на наследното право во РМ.....	14
4.Услови за настанување на наследно-правен однос.....	15
4.1.Оставина.....	15
4.2.Наследници.....	17
4.3.Правен основ за наследување.....	22
5.Законско-правна регулатива за наследување во РМ.....	24
5.1.Основни факти за формирање на законските наследни редови.....	25
6.Формирање на наследни редови според законско-правната регулатива во РМ.....	29
6.1. Прв наследен ред.....	29
6.2.Втор наследен ред.....	32
6.3.Трет наследен ред.....	34

7. Оставинска постапка во РМ.....	35
7.1. Надлежност.....	35
7.2. Претходни дејствија пред поведување на оставинска постапка.....	36
7.3. Оставинска постапка.....	39
8. Наследување на правни лица.....	44
8.1. Правни лица.....	44
8.2. Пренос на фирма.....	52
8.3. Друштво со ограничена одговорност (ДОО).....	53
9. Анкета.....	63
Заклучок.....	69
Користена литература.....	71

ВОВЕД

Со самата смрт на едно физичко лице настануваат правни последици. После смртта на лицето тоа зад себе остава имотни права и обврски кои е неминовно да се уредат. Наследувањето како правна гранка од сферата на имотното односно граѓанското право, е единствена правна гранка која ги уредува односите кои настануваат по повод смрт на едно лице. Затоа неопходно е да се разберат правните дејства кои следуваат после смртта како еден од основните услови за наследување и едно од централните прашања во сферата на наследувањето. Наследувањето освен кај физички лица постои и кога се во прашање правните лица и нивните имотни права и обврски. Со законско-правната регулатива за наследување на Република Македонија се одредени основите за наследување на физичките лица и на правните лица, лицата кои можат да бидат назначени за наследници, нивните права и обврски кои настанале по смртта на лицето. Исто така точно се одредени наследните редови и начинот на кои се дели имотот чиј сопственик било лицето кое починало. Законски е пропишан и начинот на кој се води постапката после смртта, органите кои ја водат, субјектите кои можат да учествуваат. Освен физичките лица, како што претходно е напоменато, можат да се наследат и правните лица. Подеталната анализа на законското наследување и наследувањето на правни лица овозможува подобро да се запознаеме со нашите права и обврски во ваков случај кој е неизбежен за секое лице.

Освен законското наследување како една од основите за наследување, постојат уште две основи за повикување на наследство. Тоа се тестаменталното наследување и договорното наследување. Во однос на овие два вида на повикување на наследство, законското наследување претставува насјлаба основа за наследување. Сепак, како такво во пракса е најчест основ за повикување на наследство. Токму заради тоа потребно е подобро и подетално да се запознаеме со законско-правната регулатива за наследување во нашето наследно право.

Основна цел на овој магистерски труд е да се дојде до сознанија за тоа како е поставена законско-правната регулатива и како таа функционира во рамките на

наследно-правниот систем. Следствено на тоа ќе се има подобар увид во поставеноста на законското наследување како најчест основ за повикување на наследство во однос на претходно споменатите основи за наследување. Исто така целта на овој труд е да се истражи каква е законската регулатива во однос на наследување на правните лица за кое во пракса има многу помал број на случаеви. Целта е да се дојде до подетални сознанија за законското наследување и кај физичките и кај правните лица заради неговата најчеста примена како основ за наследување.

Овој труд започнува со кратко истражување за тоа како се развивало наследувањето низ одредени историски периоди и кои се зачетоците на наследното право што ќе помогне полесно да се навлезе во суштината на наследувањето како општествена појава и полесно да се разберат наследно-правните институти кои настанале подоцна во одреден степен на општествениот развиток.

Ќе бидат конкретно наведени изворите на наследното право во Република Македонија со цел доближување и подобар увид во законската регулатива која ги уредува имотните односи вклучувајќи ги односите кои настануваат по повод смрт на едно лице. Потоа ќе бидат опфатени условите кои треба да бидат исполнети за да настане еден наследно-правен однос, со посебно објаснување за секој од нив

Главниот дел од овој труд ќе се однесува на разработка на законската регулатива за наследување во нашиот наследно-правен систем. Ќе биде опфатен начинот на кој се одредуваат наследниците во нашето наследно право односно кои се основните и дополнителните факти за утврдување на законските наследници. Исто така ќе биде прикажана и поврзаноста на сродството со законското наследување. Освен тоа детално ќе бидат опфатени и наследните редови одредени со законската регулатива.

Предмет на истражување на овој труд ќе биде и оставинската постапка, нејзиното поведување, начинот на кој се води, субјектите кои можат да учествуваат и надлежните органи кои ја водат. Посебен осврт во овој труд ќе има за наследувањето на правните лица кое најчесто не е толку застапено во пракса и е помалку познато за лицата кои не се познавачи на правото. На тој начин подобро ќе се осознаат начините и методите со кои се наследуваат правните лица и правата и обврските кои настануваат од таквиот наследно-правен однос.

Методолошки постапки и инструменти кои ќе бидат користени во текот на ова истражување се историскиот метод, анализа на содржината и анкетата. Со помош на историскиот метод треба да се дојде до сознанија за развојот на наследувањето низ различни периоди и настанокот на наследното право. Анализата на содржина е потребен метод за анализирање на Законот за наследување и останати закони и подзаконски акти од истражуваната област. Исто така со тој метод се врши анализа на научни трудови од областа на наследното право и други стручни трудови со материја поврзана со оваа област. Анкетата ќе биде спроведена во онлајн форма. Испитаници ќе бидат студенти од Правен факултет, млади правници и други лица кои имаат основно познавање на законското наследување. Таа ќе биде формулирана во форма на прашалник и ќе се однесува на тоа колку испитаниците се запознати со своите права како лица кои можат да бидат наследници на физички или правни лица, прашања за недостатоци и предности на сегашната поставеност на законската регулатива во однос на законското наследување и идни решенија за подобрување на истото.

1. ПОИМ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ И НАСЛЕДСТВО

За наследството и наследувањето како правен институт постојат голем број на дефиниции кои во суштина ги одредуваат на сличен начин. За подобро да ја сфатиме суштината на наследувањето и наследството ќе бидат наведени неколку:

„ Традиционално, под наследство се подразбира се она што едно лице го добива по смрт на роднина, по законски пат во зависност од заедничкото потекло или пренесување на правото, кога нема искажана волја на починатиот. Но, современиот поим на наследство подразбира се што едно лице добива од имотот на починатиот, без разлика дали по законски пат во зависност од заедничкото потекло или преку претходно искажана волја на починатиот“.¹

„ Наследувањето, исто така наречено и сукцесија, е пренесување на имотот на наследник или наследници по смртта на сопственикот на имотот“.²

„ Наследувањето претставува пренесување на сопственост добиена од починато лице со претходно изјавена волја на лицето, или по законски пат доколку лицето не успеало да даде изјава на волја пред да почине“.³

Од претходно наведените дефиниции може да се согледа суштината на наследувањето како правен институт. Наследувањето е самиот процес на пренесување на имотот од починатото лице на наследниците. А наследството пак, е самиот имот кој го поседувало лицето кое починало. Пренесувањето на имотот може да биде со претходно изјавена волја на неговиот сопственик, или по законски пат доколку таква волја не била изјавена. Од овие дефиниции лесно може да се утврди дека наследувањето има имотен карактер и од таму е и местото кое наследното право го има во сферата на имотното односно граѓанското право.

¹ <https://definitions.uslegal.com/i/inheritance/>

² <https://www.britannica.com/topic/inheritance-law>

³ <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/inheritance>

2. РАЗВОЈ НА НАСЛЕДУВАЊЕТО НИЗ ИСТОРИЈАТА

Своите зачетоци наследувањето како институција ги има во римското право. Меѓутоа, за разлика од денес кога наследувањето има имотен карактер заради тоа што се работи за пренесување на имот, во тој период акцентот бил ставен на личноста на оставителот. Општественото уредување во тој период и правните норми на тогашното време ја врзуваат институцијата наследување за личноста на оставителот, а не за неговиот имот. Тоа е поврзано со традиционалните сфаќања за продолжување на семејната власт. Семејната власт во римското право преставува единство на власта врз луѓето и власта врз стварите (*bona et sacra privata*). Во современите сфаќања за наследувањето акцентот е ставен врз имотот, а не врз личноста. Имотот го „надживува“ физичкото лице. Тој е збир на права кои му припаќаат на едно лице и со неговата смрт тие права се гаснат. Ова доведува до основните елементи на наследувањето: оставител, оставина и наследници.⁴

Во периодот на родовско-племенското уредување постоело наследување само на личните ствари на оставителот. Во улога на наследник се јавувал генсот во целина. Во патријархалното семејство, во случај на смрт на најстариот машки член во семејството (*pater familias*), неговиот имот се пренесувал на машките потомци во семејството. Доколку немало машки потомци, тогаш имотот се пренесувал на оние лица кои барем еднаш живееле со оставителот, а ако ја немало ни оваа категорија лица, во тој случај имотот се пренесувал на генсот.

Во следните периоди со појавата на државата и правото, правните односи кои настануваат по смртта на едно лице веќе се уредени со закон и наследувањето добива нова димензија.

Во робовладетелскиот период постоела категорија на слободни лица позната под називот *sui*. Тие живееле заедно со *pater familias*-от и и целиот имот им бил заеднички, со тоа што и тие се сметале за сопственици на имотот. Затоа после неговата смрт тие се стекнувале со право на слободно управување со имотот. Наследното право во овој

⁴ Д-р Спировиќ-Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

период е заштитнички поставено за оваа категорија на лица. Карактеристично за овој период е што тогаш се појавува тестаменталното располагање. Со најстариот тестамент во Рим било извршено таканаречено тестаментално посвојување. Со него се одредувало кој ќе ја преземе улогата на заменик на дотогашната глава на семејството, кој имал функција да ги зачува семејните традиции и религиозниот култ на семејството. Тестаментот се составувал пред куриатско народно собрание и важел само за лицата кои немале сопствено потомство.

Во периодот на феудализмот економска основа е сопственоста врз земјата од страна на земјопоседникот односно феудалецот. Исто така постоела и сопственост на кметот кој ја обработувал земјата. Карактеристика на овој период е сталешкиот карактер на наследното право. Наследувањето на имотот се одвивало само во рамките на сталежот. Благородниците биле наследувани од нивниот најстар син со што се обезбедувало зачувување на имотот во рамките на семејството и зачувување на економската моќ. Од овој период потекнува идејата сите добра кои ги стекнал оставителот во текот на неговиот живот да бидат пренесени на неговите крвни роднини, првнествено на децата кои потекнуваат од брак.

Капитализмот е период кога улогата на брачните крвни роднини се зацврстува. Во овој период се оставрува идејата за пренесување на стекнатите добра од поколение на поколение. Се познајачјно е тоа што со пренесувањето на добрата се пренесува целата власт и економската моќ со која се стекнал оставителот.

Во периодот на социјализмот специфично е тоа што постоел таканаречен законски максимум. Тоа значело дека правото на наследување на зејишта и згради, како и одредени средства за производство било дозволено само во границите определени со закон. Карактеристична за овој период е и појавата на категоријата лична сопственост за која се сметале сите добра стекнати со личен труд.

Во најновиот период наследното право го заземе местото кое му припаѓа во правниот систем. Тоа е заради враќањето кон признавањето на основните принципи како што е приватната сопственост и сите корекции наметнати од промените во општеството.

3. ИЗВОРИ НА НАСЛЕДНОТО ПРАВО

3.1.Позитивно- правни прописи кои се извор на наследното право во РМ

Како извор на наследното право се јавува Уставот на Република Македонија од 1991 година односно одредбите од Уставот со кои на непосреден или посреден начин се определуваат основите врз кои почива наследното право. Во однос на тоа особено се важни правото на сопственост и правото на наследување кои се загарантирани со Уставот на Република Македонија. (чл. 30, ст. 1).

Основен извор на наследното право е Законот за наследување донесен во септември 1996 година. Во овој закон се содржани начелата кои претходно биле одредени со Законот за наследување од 1973 година, со тоа што општествено-економските промени довеле до воведување на некои новини како што е приватната сопственост.

Друг извор на наследното право е Законот за сопственост и други стварни права од 2001 година. Од овој закон на наследното право се донесуваат одредбите кои ја уредуваат заедничката сопственост во наследничката заедница.

Следен закон кој претставува извор на наследното право во Република Македонија е Законот за облигациони односи од 2001 година. Со него се уредени договорот за отстапување на имот за време на живот и договорот за доживотна издршка. Овие договори биле содржани во Законот за наследување од 1973 година.

Законот за вонпарнична постапка исто така претставува извор на наследното право. Со него е уредена оставинската постапка со која се остваруваат наследните права на граѓаните.

3.2.Други извори на наследното право во Република Македонија

Освен позитивно-правните прописи постојат и други извори на наследното право кои придонесуваат за да се надогради системот на наследното право. Во Република Македонија таков извор е судската пракса. Одлуките и ставовите кои се заземени во

судските одлуки доведуваат до нови нормативни решенија во наследно- правните прописи.

Освен судската пракса извор на наследното право претставува и моралот. Овој извор на наследното право најмногу доаѓа до израз кога е потребно да се оцени колку потенцијалниот наследник е достоин за да ги оствари наследните права. Тоа е особено потребно кога станува збор за надостојност за наследување, исклучување и лишување од наследство.

Трет извор на наследното право може да се смета дека е и наследно- правната теорија. Таа е непосреден извор на наследното право. Игра голема улога во градењето на наследно- правниот систем со научната и стручната аргументација во научните трудови и ставовите на теоретичарите од областа на наследното право.

4. УСЛОВИ ЗА НАСТАНУВАЊЕ НА НАСЛЕДНО- ПРАВЕН ОДНОС

За да настане еден наследно- правен однос и да се остварат наследните права на наследниците потребно е да бидат исполнети неколку услови. Тие се : да постои оставина, смрт на физичкото лице, наследници и правен основ за повикување на наследство. Секој од овие услови е подеднакво важен и неопходен за да може да настане наследно- правниот однос.

4.1. Оставина

Доколку не постои оставина, судот носи одлука да не се води постапка за расправање на оставина, што значи нема да настане наследно- правен однос. „Оставината претставува збир на права и обврски што ги има оставителот во моментот на неговата смрт“.⁵ Според Законот за наследување на Република Македонија „да се наследуваат можат предмети и права што им припаѓаат на поедници“.⁶ Тие права и обврски од оставителот мора да бидат наследливи, односно да не се гаснат во моментот на смртта на оставителот. Ова значи дека оставината во суштина е севкупноста на имотот кој го поседувал оставителот во моментот на неговата смрт, како неговата актива, така и пасивата. Следствено на тоа наследниците треба да ги наследат и двата споменати дела на оставината, а не само неговата актива. Доколку оставителот зад себе оставил долгови кои не успеал да ги исплати во текот на неговиот живот, тогаш и тие преминуваат врз наследниците заедно со активата, но во износ кој не е поголем од оставината. Доколку оставителот зад себе оставил само долгови, а нема актива, според законските прописи не се води оставинска постапка.

„Содржината на оставината ја сочинуваат на прво место стварите и правата, но и обврските на оставителот. Значи, сите движни и недвижни ствари, што оставителот ги поседува во моментот на својата смрт, а се подобни за наследување, како и обврските што не се гаснат во моментот на смртта на оставителот, ја сочинуваат содржината на оставината“.⁷ За наследливи се сметаат сите оние права, ствари и обврски кои имаат

⁵ Д-р Спировиќ- Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

⁶ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 2

⁷ Д-р Спировиќ- Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

имотен карактер. Долговите всушност се оптоварување на оставината и за да се утврди основната вредност на оставината, нивната вредност се одзема од вредноста на сите добра кои се сметаат за оставина. Имотот претставува материјална вредност која се изразува во пари. Затоа неопходно е на таков начин да се утврди вредноста на оставината. За да се утврди вредноста на оставината потребно е да се направат неколку пресметки кои доведуваат до основата на оставината:

А) **Бруто вредност на оставината**- ги опфаќа сите добра и сите располагања со тестаментот на оставителот, сите побарувања освен оние што не можат да се наплатат

Б) **Нето вредност на оставината**- од бруто вредноста на оставината се одбива вредноста на долговите кои ги имал оставителот, трошоците кои се направиле за попис и проценка на оставината и трошоците кои се направиле за погребот на оставителот. Оваа вредност уште се нарекува и чиста вредност на оставината.

В) **Пресметковна вредност на оставината**- кога на чистата односно нето вредност на оставината се додаде вредноста на подароците што ги направил оставителот на кој било начин во последните 90 дена од својот живот. Тука спаѓаат и подароците за кои оставителот наредил да не бидат засметани во наследниот дел на наследникот. Пресметковната вредност служи како основа за пресметување на нужните делови на секој нужен наследник одделно.

4.2. Наследници

Наследниците се третиот неопходен услов за да се реализира наследувањето. Тие се правоприемници на оставителот и треба да бидат исполнети одредени услови од нивна страна за да може да го наследат својот наследен дел. Како наследници можат да се јават и физички и правни лица со одредени разлики во поглед на основата за наследување. Физичките лица можат да се јават како законски и тестаментални наследници, додека правните лица можат да се јават исклучиво само како тестаментални наследници. Освен тоа кога во улога на наследник се јавува физичко лице, тоа мора да е способно за наследување и достоино за наследување. Својството наследник се стекнува според силата на законот во моментот на смртта на оставителот и не е потребна наследничка изјава за да се стекне тоа својство. За разлика од денес во

римското шраво постоело правило за задолжително давање на позитивна наследничка изјава за да може лицето да се стекне со својството наследник.

4.2.1. Физички лица како наследници

Како што претходно е споменато, за да биде наследник едно физичко лице мора да исполнува одредени услови. Тоа мора да биде способно за наследување и да биде достоинствено за наследување. Ови два поими се карактеризираат со неколку значајни моменти.

А) **Способност за наследување**- способноста за наследување всушност е изедначена со правната способност.⁸ Физичкото лице кое е потенцијален наследник треба да биде живо во моментот кога настапува смрт кај оставителот. Единствен исклучок од ова претставува правилото кое се однесува на зачетокот, односно на дете кое сеуште не е родено во моментот на смртта на оставителот, но неговото раѓање се очекува во иднина. Услов за зачетокот да може да биде наследник е да биде зачат во моментот на смртта на оставителот. Друг важен момент за одредување на способноста за наследување во однос на зачетокот е зачатото дете да се роди живо. Така според нашиот Закон за наследување: „детето веќе зачато во моментот на отворањето на наследството се смета како родено, ако се роди живо“.⁹ Доколку овие два условия се исполнети, тогаш детето станува наследник во моментот кога настапила смрт кај оставителот, а не во моментот на неговото раѓање. Доколку се случи детето да не се роди живо, тогаш ќе се смета дека тоа никогаш не ни постоело, затоа што воопшто не ни станало субјект на правото. Во периодот додека не се роди детето кое се смета за наследник, за неговото наследно право се грижи оставинскиот суд, неговата мајка или пак старател за посебни случаи, кој во овој случај ќе биде поставен само за таа цел. Исто така привремен старател се поставува во случаеви кога лицето кое е наследник е исчезнато или пак неговото престојувалиште е непознато.

Спротивно на способноста за наследување, порано во прописите на Југославија постоела неспособност за наследување која била карактеристична за одредени категории на лица. Неспособноста за наследување имала рестриктивен карактер и

⁸ Д-р Спировиќ-Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

⁹⁹ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 122, став 2

нејзините корени се од римското право. За разлика од тие периоди, денес во нашите прописи категоријата неспособност за наследување не е позната.

Б) Недостојност за наследување- недостојноста за наследување има потесно дејство во однос на неспособноста за наследување. „Институтот недостојност за наследување е востановен во наследното право како имотно- правна санкција за лицето коешто со своето однесување, пред се спрема оставителот, некогаш и спрема пошироката заедница, не заслужува да се стекне со наследно право во однос на конкретен оставител“.¹⁰ Дали едно лице е достојно за наследување зависи од односот кој го има кон конкретен оставител, без разлика дали тоа лице е наследник врз основа на тестамент или закон. Достојноста за наследување се изразува и оценува во конкретен однос наследник- оставител. Тоа значи дека едно физичко лице може да биде недостојно да ја наследи оставината на еден оставител, но сепак да ја зачува достојноста во односот кој го има спрема друг оставител. Во институтот недостојност за наследување станува збор за околности од субјективен карактер кои укажуваат на несоодветно однесување на наследникот спрема оставителот. Може да станува збор за постапки насочени кон оставителот или кон негова блиска личност кои се сметаат за некоректни, недозволени, неморални или кои се категоризирани како кривични дела. Дали едно лице може да се прогласи за недостојно за наследување води сметка судот по службена должност. За разлика од неспособноста за наследување која нашите прописи ја третираат на општ вид на одземање на своството наследник, недостојноста за наследување може да биде одземена ако се работи за еден од случаите кои се таксативно набројани во Законот за наследување. Според Законот за наследување, недостојно за наследување е лицето кое:

- со смисленост го лишил од живот оставителот или се обидел да го лиши од живот

- со присилба или со закана го натерал или со измама го навел оставителот да направи или да го отповика тестаментот или некоја одредба од тестаментот, или го спречил самиот да го стори тоа

¹⁰ Д-р Спировиќ- Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

- го уништил или го сокрил тестаментот од оставителот со намера да спречи да се реализира последната волја на оставителот, како и ако го фалсификувал тестаментот на оставителот

- ја повредил потешко обврската за издршка на оставителот спрема кој имал законска обврска за издршка, како и ако не сакал да му укаже нужна помош на оставителот¹¹

Овие причини кои се таксативно набројани во Законот за наследување во правната теорија се сметаат за релативни причини за прогласување на недостојност за наследување. Освен нив постои и група на апсолутни причини за недостојност за наследување која всушност се состои од една наведена причина. Таа причина е напуштање на земјата поради одбегнување на казна за тешко кривично дело, одбегнување на служење на воениот рок и вршење на непријателска дејност спрема државата. Притоа треба да се земе во предвид дека недостојноста во вакви случаи може да биде прогласена и кога наследникот ја напуштил земјата по легален пат, се додека крајната цел е трајно заминување од земјата поради наведените причини. Првата група како што веќе е споменато го изразува односот на наследникот спрема оставителот. Втората група го одразува односот на наследникот спрема државата.

- Како се утврдува недостојност за наследување кај едно лице?

Оставинскиот суд по службена должност одредува дали постојат околности за прогласување на едно лице за недостојно за наследување. Тој е должен во текот на целата оставинска постапка, од моментот на нејзиното започнување до моментот на донесување на оставинското решение, да води сметка за однесувањето на одделните наследници спрема оставителот. Оставинскиот суд може да ја утврди недостојноста за наследување и по предлог на некој од наследниците кои се заинтересирани во случај кога е повредена обврската за издршка или пак не е укажана помош на оставителот од страна на лицето кога таа била нужна. Оставинскиот суд користи информации кои ги поседуваат јавниот обвинител и јавниот правобранител.

- Дејство на недостојноста за наследување

¹¹ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 123

Дејството на недостојноста за наследување се однесува само на личноста на наследникот затоа што и самата недостојност е врзана токму само за личноста на наследникот. Само лицето кое е прогласено за недостојно за наследување не го добива својот наследен дел без разлика дали е тестаментален или законски наследник. За недостојниот наследник се смета дека не постоел во моментот на смртта на оставителот односно како да умрел пред оставителот. Дејството на недостојноста за наследување на лицето нема да важи за неговите потомци. Тие ќе го наследат наследниот дел како лицето кое е прогласено за недостојно да умрело пред да умре оставителот. Ова важи само за законските наследници, а кај тестаменталните наследници ситуацијата е поинаква. Ако недостојноста за наследување се однесува на лице кое е тестаментален наследник, тогаш неговите потомци не доаѓаат до наследен дел по правото на претставување, туку тој дел ќе го наследат законските наследници на завештателот.

- Кога престанува недостојноста за наследување?

Недостојноста за наследување престанува тогаш кога оставителот ќе реши да му прости на наследникот за недостојното однесување. Тоа може да го направи во форма на тестамент што не значи дека мора да биде во изречна формација. Истото може да го направи и со премолчено давање на простување на тој начин што ќе му остави наследен дел, иако претходно бил запознат со неговото однесување. Доколку станува збор за апсолутна причина заради која лицето било прогласено за недостојно за наследување, и не се вратило во земјата до моментот на смртта на оставителот, тогаш не е дозволено оставителот да му прости на наследникот. Во ваков случај станува збор за однесување спрема земјата и со тоа лицето ги засега пошироките општествени интереси, затоа простувањето од страна на оставителот не би произвело никакво правно дејство.

4.2.2. Правни лица како наследници

„Врз основа на тестамент можат да наследат и правни лица, доколку со одделни прописи нешто друго не е определено.“¹² Според Законот за наследување правните лица можат да се јават како наследници само врз основа на тестамент. Условите кои треба да ги исполнат во тој случај се исти како и оние на физичките лица, освен ако со други прописи не е поинаку определено. Во моментот на смртта на оставителот неопходен услов е правното лице да е веќе формирано односно во моментот на отворање на наследството тоа да е запишано во трговскиот регистар. Исто така може да се смета дека овој услов е исполнет и во случаи кога постапката за запишување на правното лице во регистарот е забавена, но доколку не станува збор за суштествена причина. Исклучок од ова правило може да има во случаи кога завештателот во тестаментот наредува да се однова задужбина и определува средства за таа цел. Во овој случај моментот на основањето на задужбината не се поклопува со моментот на смртта на оставителот, наследувањето има ретроактивно дејство од моментот на смртта на оставителот, иако настанува дури тогаш кога ќе дојде до основање на задужбината.¹³ Во овој случај како наследник се јавува правно лице чие формирање е во тек и ова претставува наследно право со одложен суспензивен услов.

4.3. Правен основ за наследување

Освен наведените услови потребни за повикување на наследство, потребно е да постои и правен основ. Правните основи за повикување на наследство претставуваат факти врз основа на кои едно лице може да го оствари своето сујбективно наследно право. Тие прави основи се определени од страна на правниот систем во државата преку правните прописи со што се одредува кругот на потенцијални наследници. Постојат три вида на правни основи врз кои едно лице може да се повика на наследство. Тие се: тестамент, закон и договор за наследување. Во нашето наследно право правни основи за повикување на наследство се само законот и тестаментот, додека договорот за

¹² Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 122

¹³ Д-р Спировиќ-Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

наследување не е прифатен како основа за наследување и доколку се склучи таков договор, тој ќе биде ништовен.¹⁴

Хиерархиски гледано најголема предност има договорот за наследување, во правните системи на државите во кои е прифатен, потоа следува тестаментот и на крај е законското наследување како основа за повикување на наследство. Првите две основи за повикување на наследство, договорот за наследување и тестаментот, наследниците се определуваат според волјата на завештателот, додека кај законското наследување кругот на наследници е одреден според закон. Сепак иако тестаментот е посилен правен основ за повикување на наследство од законот, не треба тоа да се сфати како неограничена волја на завештателот. Законот ја ограничува слободата на завештателот и во случај на тестаментално наследување. Станува збор за нужни наследници кои се одредени со закон без разлика на тоа дали тие лица ќе бидат определени од завештателот како наследници или тоа ќе биде против негова волја.

Во одредени случаи наследувањето може да ги опфати и двете правни основи. Може да се остварува и врз основа на тестамент и врз основа на закон истовремено. Со оглед на тоа дека тестаментот е посилен правна основа од законот, прво ќе се распредели оставината врз основа на тестаментот, а потоа останатиот дел ќе се распредели врз основа на закон. Законските и тестаменталните наследници се јавуваат како сонаследници.

¹⁴ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 7

5. ЗАКОНСКО-ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Главна тема во овој магистерски труд е токму законско-правната регулатива за наследување во нашиот правен систем. Иако законското наследување претставува најслаб правен основ, сепак во практика е најчестиот основ кој се користи за повикување на наследство. Ова се случува заради тоа што повеќето луѓе не се одлучуваат да состават тестамент и оставаат нивниот имот по смртта да се распредели онака како што е уредено со законските прописи. Со законското наследување се врши пренесување на имотот на оставителот врз лица кои се законски определени како негови наследници. Ова се спроведува во случаи кога оставителот нема склучено никаков договор за наследување, односно во нашиот наследно-правен систем нема договор за доживотна издршка, и кога нема оставено тестамент.

Но, како што е претходно споменато, законско наследување може да има и во неколку случаи и кога постои тестамент. Таков е случајот кога лицата кои се одредени во тестаментот како наследници, нема да се јават како наследници. Тогаш оставината се распределува според законските прописи.

Друг случај е кога нема да биде исполнет субјективниот услов кое треба да го исполни едно лице за да може да биде наследник. Тоа значи дека лицето кое е назначено во тестаментот за наследник нема да биде способно за наследување или нема да биде достоино за наследување, или пак изречно ќе се откаже од наследството.

Трет случај кога се спроведува законско наследување и тогаш кога постои тестамент е ако тестаментот не ги исполнува условите кои се пропишани со закон за да биде полноважен. Во ваков случај тестаментот се поништува и оставината се распределува според законските прописи.

Во современите законодавства, за разлика од римското право, е дозволено кумулативно наследување и врз основа на тестамент и врз основа на закон. Тестаментално се наследува остависниот дел кој го назначил завештателот во неговиот тестамент, а додека остатаокот од оставината се распределува врз основа на закон. На овој начин е дозволено истовремено наследување врз основа на тестамент и врз основа на закон, а

исто така е и испочитувана хиерархијата на правната сила на основите за повикување на наследство. Приоритет се дава на тестаментот, а потоа следува законското наследување.

Во наследно-правниот систем на Република Македонија со Законот за наследување точно се набројани лицата кои можат да се јават како законски наследници. Тоа се: сите потомци на оставителот, неговите посвоеници и нивните потомци, неговите браќа и сестри и нивните потомци и неговите дедовци и баби и нивните потомци. Овие лица се распределени во наследни редови. За да се оформат наследните редови постојат основни и дополнителни факти.

5.1. Основни факти за формирање на законските наследни редови

Според Законот за наследување на Република Македонија основни факти за формирање на законските наследни редови се: сродството, брачната врска и живеењето во трајна заедница.

5.1.1 Поврзаноста на сродството со законското наследување

Кога ќе се спомене сродството најчесто првенствено се помислува на крвното сродство како најсилна природна поврзаност меѓу лицата. Меѓутоа кога станува збор за сродството во нашето наследно право мора да се напомене дека сродството со посвојување каде немаме крвна поврзаност е изедначено со крвното сродство, како брачното така и вонбрачното. Крвното сродство се јавува како брачно сродство или вонбрачно сродство. Вонбрачното сродство е помалку застапено во практика, а додека кога станува збор за брачно сродство тоа најчесто се јавува како врска меѓу оставителот и неговите наследници.

Како што веќе е споменато освен крвното постои и граѓанско сродство односно сродство со посвојување кое е изедначено со крвното сродство. Тука се создаваат односи меѓу оставителот и посвоеникот во зависност од тоа дали станува збор за потполно посвојување или непотполно посвојување. Кога посвојувањето е потполно тогаш меѓу посвоеникот и посвоителот се создава однос каков што настанува и со самото раѓање. Односите меѓу посвоеникот и посвоителот и правата и обврските кои произлегуваат од нив се уредени на начин на кој тоа е направено за крвни роднини. Со

самото тоа што односите меѓу посвоеното дете и родителите кои го посвоиле се создава однос кој се смета ист како оној што е меѓу крвни роднини, со потполното посвојување престануваат заемните права и должности меѓу посвоеното дете и неговото поранешно семејство.¹⁵

Кога станува збор за непотполно посвојување тогаш наследните права меѓу посвоеникот и неговите родители не престануваат. Исто така и не се воспоставуваат автоматски и наследните права меѓу посвоеникот и посвоителот. Со непотполното посвојување заемните права на посвоеникот и посвоителот можат да се ограничат или сосема да се исклучат доколку во моментот на посвојувањето посвоителот има свои родени деца. Кога пак наследните права на посвоеното дете не се ограничени ниту исклучени, тогаш тоа ги има истите наследни права како и наследните права кои ги имаат родените деца и другите потомци спрема оставителот.

5.1.2 Поврзаноста на брачната врска со законското наследување

Во периодот на патријархалните односи кој траел доста долго постоела доминација на мажот над жената во семејните односи. Во негови раце се наоѓал целокупниот имот на семејството со што неговата доминација се гледа и во наследните односи. Жената не смеела да поседува никаков имот. Но, понатаму со развојот на општеството жената веќе не е потчинета во однос на мажот во ниедна сфера, па така и во сферата на наследувањето. Брачната врска долго време била игнорирана кога станувало збор за определување на наследните права. Но, првиот чекор бил направен кога му се дало предност на преживеаниот брачен другар во однос на државата. Па така на вдовицата и било признато т.н. право на вдовичко уживање кое се состои во соодветно имотно обезбедување на вдовицата.¹⁶ Во денешните современи услови и начинот на кој живеат, работат и творат брачните другари, логично е да бидат рамноправни кога станува збор за наследувањето. Во нашето наследно право брачниот другар се јавува како универзален сукцесор кој како и сите други наследници треба да ги исполнува општите услови за наследување пропишани со закон. Правото на наследување на брачниот другар престанува со развод и со поништување на бракот.

¹⁵ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 144, став 2

¹⁶ Д-р Спировиќ-Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009

5.1.3. Поврзаноста на заедницата на живот со законското наследување

Живеењето во трајна заедница со оставителот е основен фактор за наследување кој потекнува од поновиот период. Според законските прописи лицата кои живееле во трајна заедница со оставителот имаат иста наследно-правна положба со сите други законски наследници. Според нашиот закон за наследување во оваа категорија спаѓаат: чуваникот и хранителот, посинокот, очувот и маќеата, снаата, свекорот и свекрвата други лица одредени со овој закон. Меѓу лицата кои живееле во трајна заедница се воспоставуваат блиски семејни односи и на некој начин тие лица придонесуваат во одржувањето на заедничкото домаќинство односно во обезбедувањето на средства потребни за животот на таа заедница. Заради тоа следејќи го принципот на правичност сосема е оправдано да имаат право да се наследуваат меѓусебно. Трајна заедница на живот е онаа заедница која траела најмалку пет години непрекинато од моментот кога е заснован односот, до моментот на смртта на оставителот.¹⁷

5.2. Дополнителни факти за формирање на законските наследни редови

Дополнителните факти со кои се одредуваат законските наследници се наметнати од реалниот начин на живот и односите кои настануваат во текот на живеењето. Тие се повеќе се присутни во правните системи на современите држави, а со тоа и во нашето наследно право. Во дополнителните факти спаѓа живеењето во заедница со оставителот односно издршка на определени лица од страна на оставителот во текот на нивниот заеднички живот, имотната состојба на наследниците односно колку се способни за работа и дали имаат нужни средства за живот. Во определени случаи овие дополнителни фактори имаат влијание и врз зголемување на наследниот дел на некои лица.

5.2.1. Живеење во заедница со оставителот на лица кои биле издржувани од него

Важноста на овој дополнителен фактор може да се согледа во определување на нужните наследници. За да станат нужни наследници потомците на децата на

¹⁷ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 29

оставителот и на неговиот посвоеник, треба да ги исполнат следните услови: во моментот на смртта на оставителот да живееле со него или тој да ги издржувал, или да се трајно неспособни за работа и да немаат нужни средства за живот.¹⁸

Лицата од вториот наследен ред, а тоа се родителите на оставителот и неговите браќа и сестри, ќе се стекнат со право да станат нужни наследници само ако се трајно неспособни за работа и ако немаат нужни средства за живот.¹⁹

Постојат и определени случаеви кога постои можност за зголемување на наследниот дел. Според нашиот закон за наследување постои можност да се зголеми наследниот дел на брачниот другар односно тој да наследи и дел од оставината што според законот им припаѓа на другите наследници. Оваа можност може да му овозможи на брачниот другар да ја наследи целата оставина во случај кога вредноста на оставината е толку мала што нејзината делба би го довела брачниот другар во скудност. Исто така може да се зголеми наследен дел на родителите на оставителот кои немаат нужни средства за живот, а оставината треба да ја делат со преживаениот брачен другар. И во овој случај постои можност нивниот наследен дел да се зголеми се до наследување на целата оставина, кога нејзината делба би ги довела родителите во скудност.²⁰

5.2.2. Големината на имотот што го поседуваат наследниците

Според нашиот закон за наследување овој дополнителен фактор особено доаѓа до израз кога како сонаследници се јавуваат брачниот другар и децата на оставителот кои не потекнуваат од бракот со него. Овде постои можност делот на секое дете на оставителот да изнесува два пати повеќе од делот на брачниот другар. Тука треба да биде исполнет условот предвиден во законот, а тоа е имотот на брачниот другар да е поголем од делот што би му припаднал со делбата на оставината на еднакви делови. Кога судот одлучува за зголемување на наследен дел треба да ги земе во предвид имотните прилики, способноста за стопанисување на брачниот другар и имотната

¹⁸ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 30, став 2

¹⁹ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 30, став 3

²⁰ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 28, став 1

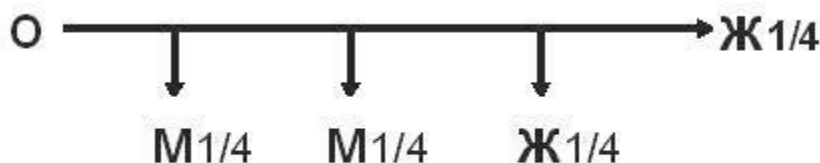
состојба на другите наследници и нивната способност за стопанисување како и вредноста на оставината.²¹

6. ФОРМИРАЊЕ НА НАСЛЕДНИ РЕДОВИ СПОРЕД ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНАТА РЕГУЛАТИВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Според нашето наследно право лицата кои се повикани како законски наследници можат да бидат групирани во три наследни редови. Тие се формираат врз основа на основните и дополнителните факти кои претходно беа образложени.

6.1. Прв наследен ред

Првиот наследен ред е уште и наречен наследен ред на потомците. Тоа е така затоа што него го сочинуваат потомците на оставителот и неговиот брачен другар. Лицата од првиот наследен ред оставината ја делат на еднакви делови. Иако по природа на работите, оставителот не е член на овој наследен ред, тој сепак се смета за негов родоначалник.

Шема број 1 Прв наследен ред

Целокупниот имот кој го оставил оставителот ќе биде поделен на онолку делови колку што има деца и плус брачниот другар. Тоа значи дека доколку оставителот има три деца и надживеан брачен другар, тогаш секој од нив ќе добие по $\frac{1}{4}$ од оставината. Потомците на оставителот и неговиот брачен другар имаат еднаква наследно-правна положба.

²¹ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 27, став 2

Услов кој треба да биде исполнет во овој случај е детето да биде живо во моментот на смртта на оставителот и да биде достоино за наследување. Во нашиот правен систем брачните деца на оставителот и оние родени надвор од брак имаат изедначена положба. Исто така со децата на оставителот се изедначени и посвоениците, но само кога станува збор за потполно посвојување. Кога пак станува збор за непотполно посвојување, тогаш посвоеникот и неговите потомци ќе бидат изедначени во своите наследни права спрема посвоителот, ако при посвојувањето не се ограничени или исклучени неговите наследни права.

Доколку пак се работи за случај во кој нема наследници од првиот наследен ред, тогаш брачниот другар конкурира на наследство со наследниците од вториот наследен ред, а тоа се родителите на оставителот и нивните потомци. Но, во случај кога наследниците од првиот наследен ред би се откажале од наследството, тогаш постои можност брачниот другар да ја наследи целата оставина. Ако во моментот на смртта на оставителот некои од децата или посвоениците не се живи, нивниот дел ќе го наследат нивните потомци според правото на претствавање.²² Правото на претставување се применува се додека има макар еден потомок од конкретната линија. Ова право се применува и во случај кога се работи за недостојност за наследување или исклучување од наследство. Доколку пак тие немаат свои потомци, тогаш нивниот наследен дел ќе го наследат другите првостепени потомци според правото на прираснување.

Од правилото дека секој добива еднаков наследен дел во правиот наследен ред исклучок може да има во следнава ситуација: доколку оставителот има деца кои не потекнуваат од бракот со надживеаниот брачен другар, а имотот на надживеаниот брачен другар изнесува повеќе од делот што би му припаднал при делбата на оставината на еднакви делови, тогаш на секое дете на оставителот му припаѓа два пати поголем дел отколку на брачниот другар. Во овие околности доаѓа до намалување на наследниот дел на брачниот другар. Ваквата одредба од законот се применува на деца од претходен брак на оставителот и на неговите посвоени деца, но само доколку станува збор за потполно посвојување.

6.1.2. Дополнителни правила кои важат за наследување во првиот наследен ред

²² Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 14

- **Издвојување на предмети од домаќинството**- предмети од домаќинството се предметите кои се користат за секојдневна употреба на лица одредени со законот под услов тие лица да живееле во заедничко домаќинство со оставителот. Според законот тие лица се: брачниот другар, претците, посвоителот, потомците, посвоеникот и неговите потомци, чуварот и хранителот и други. Овие предмети не влегуваат во оставинската маса. Може да се случи лице кое е одредено според оваа одредба во законот да не биде наследник, и во тој случај сепак може да го користи правото на издвојување на предмети од домаќинството. За да може да се примени ова дополнително правило во практика потребно е поконкретно да се одреди што ќе се подразбира под заедничко домаќинство и кои предмети ќе се сметаат за предмети на домаќинството со кои се задоволуваат секојдневните потреби.

За лицата да се смета дека живееле во заедничко домаќинство најпрво треба да живеат во ист дом со оставителот. Сепак, оценката за тоа дали живееле во заедничко домаќинство треба да се даде посебно за секој конкретен случај.

За предмети на домаќинството се сметаат сите оние предмети кои лицата ги користат за задоволување на секојдневните потреби. Тука спаѓаат мебелот, покуќнината и воопшто опремата на просторот за живеење. Во оваа категорија не се опфатени предмети со поголема вредност како што се уметнички слики, инструмент кој претставува раритет и слично. Бидејќи вредноста на предметите е минлива категорија, оценката за тоа дали се од поголема вредност или не, ќе зависи од времето и од средината.

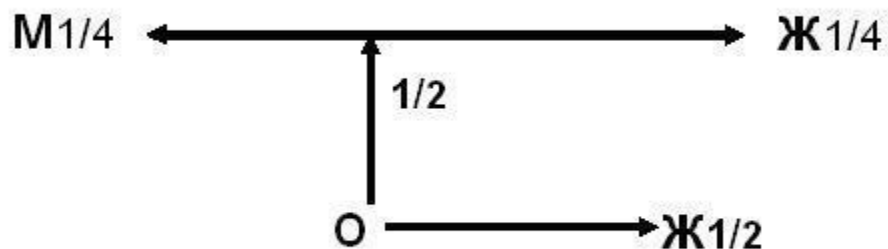
Кога лицата од редот на наследници на оставителот го користат ова право, тогаш треба да ги исполнуваат законските услови за стекнување на својството наследник односно да се живи во моментот на смртта на оставителот, да бидат достојни за наследување, да не се исклучени или лишени од наследство и да не се откажале од својот наследен дел.

- **Издвојување на имот на лицата кои стопанисувале заедно со оставителот**- во практика најчесто се случува сите членови на семејството заеднички да го создаваат имотот. Во тоа создавање учествуваат и потомците односно децата на оставителот. За да не дојде до нелогична

ситуација каде наследниците би го наследиле својот имот, претходно треба да се изврши издвојување на делот од имотот којшто го создале тие наследници. Вака издвоениот имот не спаѓа во оставината на оставителот, и дури после неговото издвојување може да се пристапи кон делба на оставината меѓу наследниците.

6.2. Втор наследен ред

Во вториот наследен ред спаѓаат родителите на оставителот, неговиот брачен другар и лицата кои живееле во трајна заедница со него. Кога има случај каде нема потомци на оставителот, се применува правото на исклучивост и оставината ја наследуваат родителите на оставителот и неговиот брачен другар.²³Едната половина ја наследуваат родителите на оставителот на еднакви делови, а другата половина ја наследува брачниот другар.²⁴

Шема број 3 Втор наследен ред

Од претходно изнесеното може да се забележи специфичноста на положбата на брачниот другар како наследник. Тој се јавува како наследник и во првиот и во вториот наследен ред. Може да се каже дека неговата положба е поповолна во вториот

²³ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 16, став 1

²⁴ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 16, став 2

наследен ред затоа што наследува половина од оставината на оставителот, иако ова е релативно затоа што може да се случи каде во првиот наследен ред потомците се откажале од наследство, па тој ја наследува целата оставина.

Во вториот наследен ред може да се користи правото на претставување и како наследници може да се јават децата на родителот на оставителот, односно неговите браќа и сестри. Браќата и сестрите на оставителот можат да бидат полнородни што значи од татко и мајка, или пак полуродни, само по татко или само по мајка. Законски е точно одреден наследниот дел кој го добиваат браќата и сестрите само по татко и браќата и сестрите само по мајка на оставителот. За разлика од првиот наследен ред каде оставителот беше единствениот родоначалник на наследниот ред, во вториот наследен ред имаме двајца родоначалници, тоа се мајката и таткото на оставителот. Доколку оставината во вториот наследен ред ја делат брачниот другар на оставителот и неговите родители, тогаш една половина од оставината наследува брачниот другар, додека другата половина се дели на два еднакви дела на таткото и мајката на оставителот, односно тие добиваат по $\frac{1}{4}$ од оставината.

Нашиот закон за наследување има одредби со кои регулира две ситуации кои можат да настанат во вториот наследен ред. Првата ситуација е во случај кога двајцата родители на оставителот починале пред него, а зад себе не оставиле ниту еден потомок. Во овој случај целата оставина ја наследува брачниот другар на оставителот. Тука повторно доаѓа до израз специфичната положба на брачниот другар како наследник на оставителот во вториот наследен ред. Ова право брачниот другар го губи со развод или поништување на бракот како и во случаите кои се такстативно набројани во законот за наследување.

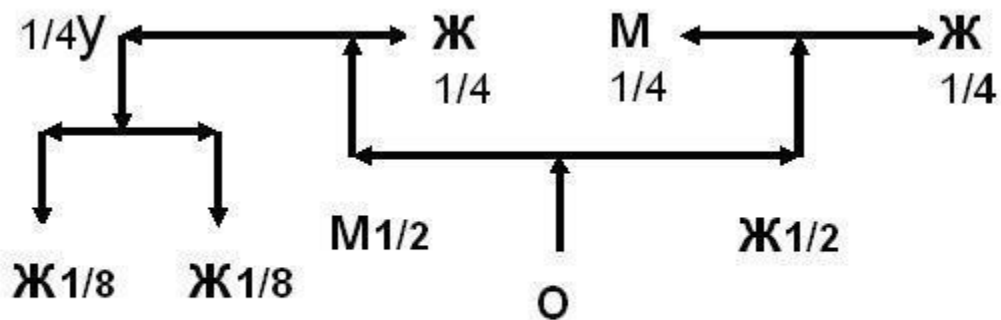
Вториот случај е кога едниот родител на оставителот починал пред него. Во оваа ситуација доколку тој родител не оставил ниту еден потомок зад себе, делот што би го наследил доколку го надживеел оставителот, го наследува другиот родител. Доколку двајцата родители се починати пред оставителот, нивните наследни делови ги наследуваат нивните потомци. Овде може да се согледа кое право има предност, односно хиерархиската поставеност на правото на прираснување и правото на претставување. Само ако нема ниту еден потомок на починатиот родител на

оставителот (право на претставување), наследниот дел му прираснува на другиот родител (право на прираснување).

Како потенцијални наследници во вториот наследен ред се јавуваат и лицата кои живееле во трајна заедница со оставителот. За да се смета дека тие лица живееле во трајна заедница со оставителот потребно да живееле заедно најмалку пет години, непрекинато од засновањето на односите до смртта на оставителот.²⁵ Овде спаѓаат лица предвидени со законска одредба: чуваник и хранител, посинок и паштерка и очув и маќеа, снаа свекор и свекрва и други. Во случаи кога оставителот не оставил зад себе ниту едно лице од првиот наследен ред, ниту родители и браќа и сестри, тогаш оваа категорија лица се исклучиви наследници на целата оставина која треба да ја поделат на еднакви делови.²⁶ Овие лица ги исклучуваат од наследство потомците на браќата и сестрите и нивните потомци како и наследниците од третиор наследен ред.

а. Трет наследен ред

Третиот наследен ред го сочинуваат бабите и дедовците на оставителот. Ваквите случаеви во практика се многу ретки. Во реалниот живот многу ретко се случува оставителот зад себе да не остави ниту потомци, ниту родители, ниту брачен другар и исто така да нема и нивни потомци. Во овој случај оставината се дели на еднакви делови така што едната половина ја наследуваат бабата и дедото по татко, а другата половина ја наследуваат бабата и дедото по мајка.²⁷

Шема број 4 Трет наследен ред

²⁵ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 29

²⁶ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 27, став 1

²⁷ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 20

Меѓутоа, третиот наследен ред го сочинуваат и страничните роднини на оставителот чии најблиски предци им се дедото и бабата по таткова или по мајчина страна. Во овие лица спаѓаат: чичковци, вујковци, тетки, први братучеди, внуци од први братучеди односно неговите натамошни потомци.

Доколку нема ниту еден наследник ниту од третиот наследен ред, оставината се смета за оставина без наследник и и припаѓа на државата.²⁸

7. ОСТАВИНСКА ПОСТАПКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Оставинската постапка во Република Македонија е уредена во глава VII од Законот за вонпарнична постапка. Со неа се распределува оставината по смртта на едно лице. Со оглед на тоа што во овој труд акцентот е ставен на законското наследување, во овој дел ќе бидат разработени одредбите кои се однесуваат на распределба на оставината според закон, односно во случај кога не постои тестамент. Со самата смрт на едно физичко лице, или пак со прогласување на исчезнато лице за умрено, оставината преминува на неговите наследници. Меѓутоа за тоа е потребно да се превземат низа на дејствија кои ќе го одредат имотот кој спаѓа во оставинска маса, лицата кои ќе ја наследат оставината, нивните наследни делови, трошоците за постапката.

7.1. Надлежност

За расправање на оставина на државјанин на Република Македонија во однос на неговиот имот кој се наоѓа во Република Македонија исклучително е надлежен суд на Република Македонија, односно нотар како повереник на судот. Суд на Република Македонија е надлежен за расправање на оставина на Република Македонија во однос на неговиот движен имот што се наоѓа во странство, а во однос на неговиот недвижен имот што се наоѓа во странство, ќе биде надлежен само ако според законите на државата во која се наоѓа имотот не е надлежен странски орган.²⁹

Што се однесува пак до месната надлежност за расправање на оставина таа е определена со член 129 од Законот за вонпарнична постапка според кој за расправање

²⁸ Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година), член 113

²⁹ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 126

на оставина месно е надлежен судот на чие подрачје оставителот во времето на смртта имал постојано живеалиште, односно престојувалиште. Доколку оставителот немал живеалиште или престојувалиште во Република Македонија во времето на смртта, тогаш месно надлежен е судот на чие подрачје оставителот има оставина. Ако пак ниту еден дел од оставината не се наоѓа во Република Македонија, месно надлежниот суд ќе го определи Врховниот суд на Република Македонија.³⁰

7.1.1. Нотарите како повереници на судот

Согласно Законот за вонпарнична постапка нотарите како судски повереници можат да преземаат дејствија и да донесуваат одлуки во оставинската постапка. Постапувањето по оставинските предмети судот им го доверува на нотарите според нивните службени подрачја утврдени со Законот за нотаријат. Кога на подрачјето на судот има повеќе нотари, предметите им се доделуваат рамномерно според азбучен ред на нивните презимиња.³¹

Судот може од одредени важни причини да го одземе нотарот од натамошно спроведување на оставинската постапка. Тие причини се наведени во Законот за вонпарнична постапка: неможност за постапување на нотарот поради болест или други причини, поради очигледно занемарување на службените дејствија и поради други причини според оценка на судот. Во овој случај судот сам ја спроведува постапката или му ја доверува на друг нотар.³²

7.2. Претходни дејствија пред поведување на оставинска постапка

Оставинската постапка не може да се спроведе доколку не се преземат претходни дејствија кои се задолжителни и се определени со закон. Тие дејствија се: составувањето смртовница, попис и процена на оставината и определување на

³⁰ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 129

³¹ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 135

³² Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 132

привремени мерки за обезбедување на оставината.³³ Пред да се поведе оставинската постапка се поведуваат овие дејствија кои подетално се регулирани со Законот за вонпарнична постапка. Пред да го објаснам начинот на кој се поведува оставинската постапка, ќе бидат објаснети овие дејствија со оглед на тоа дека без нив оваа постапка не може да се спроведе.

7.2.1. Смртовница

Оставинска постапка се поведува само доколку настанала смрт на едно лице. Доказ за смртта на лицето е смртовницата. Накаратко ќе биде анализиран овој важен документ за оставинската постапка. Најпрво битно е да се напомене дека смртовница се составува кога едно лице е умрено или е прогласено за умрено, без разлика дали лицето поседува или не некаков имот. Содржината на смртовницата ги содржи податоците кои се определени со Законот за вонпарнична постапка. Тоа се основните податоци за умреното лице и детални податоци за имотот кој го поседува. Исто така во смртовницата се наведува дали се очекува раѓање на дете на умрениот и дали неговите деца или брачниот другар имаат старател.

Смртовницата до оставинскиот суд ја доставува матичарот кој смртта ја запишува во матичната книга на умрените, најдоцна 30 дена од денот на смртта. Доколку некое лице умрело надвор од подрачјето на општината во која имало живеалиште или престојувалиште тогаш матичарот на оставинскиот суд му доставува само извод од матичната книга на умрените. Ако матичарот не може да ги прибави сите податоци за составување на смртовницата, тогаш ја доставува до судот со податоците со кои располага и ги изнесува причините поради кои не можел да ја достави целосно. Исто така во овој случај ги наведува и податоците кои би можеле да му користат на судот за пронаоѓање на наследниците и имотот на умрениот.³⁴

7.2.2. Попис и процена на оставината

Пописот и процената на оставината се регулирани со членовите 146-152 од Законот за вонпарнична постапка. Според овој закон попис и процена на имотот на оставителот се

³³ Д-р Јаневски А., Д-р Зороска – Камиловска Т., Граѓанско процесно право - книга втора Вонпарнично право, Скопје 2010

³⁴ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 142

врши откако оставинскиот суд ќе донесе одлука за тоа во одредени случаи: кога не се знае за наследниците или за нивното престојувалиште, кога наследниците се лица кои поради малолетство, душевна болест или други околности се неспособни, или се неспособни целосно сами да се грижат за своите работи, кога оставината треба да се предаде на Република Македонија и во други оправдани случаи, кога тоа го бараат наследниците, легатарите или доверителите на оставителот. Доколку некој од наследниците или легатарите побара тогаш попис и процена може да се изврши при составување на смртовницата без одлука на судот.

Пописот го опфаќа: сиот имот на умрениот што го имал во посед во моментот на неговата смрт, имотот што му припаѓал на умрениот, а се наоѓа кај друго лице, при што се назначува кој имот кај кого се наоѓа и по кој основ, како и имотот што во моментот на смртта го имал умрениот и за кој се тврди дека е негова сопственост. Во пописот се забележуваат побарувањата и долговите на умрениот, а посебно неплатените даноци и други давачки.³⁵

Според Законот за вонпарнична постапка недвижностите се попишуваат поединечно со тоа што се назначува местото на кое се наоѓаат, културата на земјиштето, податоците од јавните книги каде е запишуваат правата врз недвижностите и другите катастарски податоци, додека подвижните предмети се попишуваат според видот, родот, бројот, мерата и тежината или поединечно.

Со пописот на имотот истовремено се врши и процена, каде одделно се назначува вредноста на секој подвижен или недвижен предмет поединечно.

Пописот го вршат службеник на суодт или нотар во определени ситуации пропишани со законот, а на пописот освен двајца полнолетни граѓани и по потреба вешто лице, може да учествува и секое заинтересирано лице.

7.2.3. Привремени мерки за обезбедување на оставината

Постојат одредени случаи каде е потребно да се превземат мерки за да се обезбеди оставината. Тоа според Законот за вонпарнична постапка е во случај кога ниту еден од наследниците не е способен да управува со имотот, а нема законски застапник или

³⁵ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 147

кога наследниците се непознати или отсутни и во други околности кои наложуваат посебна претпазливост. Во вакви ситуации надлежниот орган на управата имотот или дел од него го предава на чување на доверливо лице, за што веднаш го известува судот на чие подрачје се наоѓа тој имот.

Готовите пари, хартиите од вредност, скапоценостите, штедните книшки и важните исправи, веднаш се предаваат на чување на судот на чие подрачје се наоѓа тој имот.³⁶

7.3.Оставинска постапка

Во постапката за расправање на оставина судот ги утврдува наследниците на умрениот, имотот кој ја сочинува неговата оставина и правата од оставината што им припаѓаат на наследниците, на легатарите и на други лица.³⁷

По сила на закон имотот преминува на наследниците по смртта на едно лице или по правосилноста на решението со кое едно лице се прогласува за умрено. Иако ова преминување на оставината во моментот на неговата смрт (на оставителот) е по сила на закон сепак треба да се преземат и низа други дејствија и тоа не само од органот кој е надлежен да ја води постапката туку и од други органи како и од наследниците и други лица кои остваруваат права од оставината.

7.3.1.Поведување на оставинската постапка

Постапката за расправање на оставината се поведува пред суд, при што судот ја поведува по службена должност кога ќе дознае за смртта на одредено лице.

Судот може да дознае за смртта на едно лице преку смртовница доставена од матичарот кој извршил упис во матичната книга на умрените, но најчесто оваа информација ја добива од заинтересираните лица, односно сите лица кои имаат правен интерес за поведување на оставинска постапка за расправање на оставината. За да се отпочне со оставинската постапка неопходно е да се достави смртовница до судот со што ќе се утврди дека навистина е настапена смрт кај конкретното лице, оставител.

³⁶ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 153

³⁷ Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 120

Покрај тоа, лицето коешто го известува Судот, е должно и да го информира за имотот којшто го поседувал оставителот.³⁸

Основниот суд во рок не повеќе од 8 дена од денот на заверување на предметот на електронски начин назначува нотар, го подготвува предметот и му го предава предметот на назначениот нотар. Нотарот е надлежен да ја води оставинската постапка и да донесе решение.³⁹

Потребни документи за поведување на оставинска постапка се:

- Извод од матична книга на умрени на умрени за оставителот
- докази за сопственост на оставинската маса (на пример: Имотен лист , или сообраќајна дозвола за моторно возило, број на трансакциска сметка за парични средства во банка, потврда за имател на акции од Централен депозитар за хартии од вредност, потврди за друг имот доколку има.
- Извод од матична книга на родени за наследниците од прв наследен ред
- Извод од матична книга на венчани за сопругата/сопругот,
- Тестамент, доколку оставителот има тестамент.⁴⁰

7.3.2. Постапување на нотарот како повереник на судот по добивање оставински предмет

Веднаш по приемот на оставинскиот предмет, нотарот треба да изврши неколку дејствија пред да започне да ја води оставинската постапка:

- да изврши увид во списите и да провери: доколку има смртовница, дали е таа целосна односно дали ги содржи сите податоци согласно член 145 од Законот за вонпарнична постапка. Ако ги нема сите потребни податоци, нејзиното составување може да му го довери на надлежниот матичар или пак сам да ја состави

³⁸<https://www.aleksov.mk/mk/%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B0/>

³⁹ http://www.advokataco.mk/2018/03/blog-post_19.html

⁴⁰ http://www.advokataco.mk/2018/03/blog-post_19.html

-да изврши попис и процена на оставината согласно одредбите на Законот за вонпарнична постапка

-да ја испита својата месна надлежност односно месната надлежност на судот чиј повереник е тој и тоа од два аспекта: дали за расправање на примениот оставински предмет не е надлежен друг суд и дали за расправање на примениот оставински предмет не е надлежен странски орган. И двата аспекта во согласност со одредбите во Законот за вонпарнична постапка (член 129 и член 126 ст.4).

-треба да обрне особено внимание на следните околности: да води сметка и да преземе мерки доколку во постапката има малолетник за кој не се грижат родителите или лице кое не може само да се грижи за своите права, да цени дали има потреба од преземање на мерки за обедбедување на оставината, да донесе решение за запирање на оставинската постапка доколку умрениот не оставил имот.⁴¹(член 165, ЗВП)

7.3.3. Донесување на решение

Нотарот донесува решение со кое се утврдуваат наследниците и се врши распределба на оставината. Доколку во оставината има и недвижен имот, тогаш нотарот електронски врши упис во Катастарот со што се запишуваат наследниците како нови сопственици на конкретниот имот. Од 1-ви јануари 2017 со новиот Закон за нотаријатот при расправањето на оставината задолжително е присуство на адвокат во својство на полномошник за секој од учесниците.

Решението ги содржи следниве податоци: 1) име и презиме, татково име, а за мажени жени и моминското презиме, занимање, датум на раѓање и државјанство на умрениот и ЕМБГ; 2) означување на недвижностите со податоци од јавните книги во кои се запишуваат правата на недвижностите, како и означувањето на подвижните предмети со повикување на пописот; 3) име и презиме, занимање, живеалиште, односно престојувалиште на наследникот, неговиот однос спрема оставителот, дали наследува како законски или тестаментален.⁴²

⁴¹<https://www.nkrm.org.mk/images/notarius/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D1%81%20%D0%B1%D1%80.11.pdf>

⁴²Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година), член 177

Нотарот нема да ја издаде нотарската исправа или решение, доколку странките претходно не ги надоместат наградата и трошоците на нотарот и адвокатот и таксите.

Против решението на нотарот кој постапува како повереник на судот, дозволен е приговор во рок од осум дена од денот на доставувањето на решението на учесниците. Приговорот се доставува до нотарот кој е должен без одлагање, но најдоцна во рок од три дена, заедно со списите од предметот да го достави до надлежниот основен суд кој му го доверил постапувањето по оставинскиот предмет каде по овај предмет одлучува судија поединец.⁴³

7.3.4. Прекин на оставинската постапка

Со член 27 став 1 од Законот за вонпарнична постапка е определено дека ако меѓу учесниците има спорни факти од кои зависи постоењето на некое право или правен однос, судот со решение ќе ги упати учесниците во определен рок, не подолг од 30 дена од денот на доставување на решението, да поведат парнична постапка односно управна постапка за утврдување на тоа право или правен однос.

Ако учесникот постапи на тој начин, тогаш вонпарничната постапка во овој случај оставинската постапка прекинува и тој прекин трае додека поведената парнична или управна постапка правосилно не заврши.

Вонпарничниот суд може да презема определени дејствија во вонпарничната постапка, а тоа значи и нотарот, и тогаш кога веќе е поведена парнична односно управна постапка.⁴⁴

7.3.5 Причини за прекин на оставинската постапка

Според членот 173 став 2 од Законот за вонпарнична постапка спорни особено можат да бидат фактите:

-од кои зависи правото на наследство, полноважност или содржината на тестаментот или односот на наследниците и оставителот врз основа на кои се наследува според закон

⁴³ <https://www.pravdiko.mk/kako-se-odviva-postapkata-za-raspravan-e-na-ostavina/>

⁴⁴ <https://www.nkrm.org.mk/images/notarius/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D1%81%20%D0%B1%D1%80.11.pdf>

-од кои зависи основаноста на барањето на преживеаниот брачен другар и лицата кои живееле во трајна заедница со оставителот

-од кои зависи големината на наследниот дел

-од кои зависи основаноста на исклучувањето на нужните наследници или основаноста на причините за недостојност

-за тоа дали некое лице се откажало од наследство.⁴⁵

Така на пример во однос на првиот случај како спорно може да се постави прашањето дали некое лице има својство на наследник, во смисла на третиот наведен случај може да има поднесување на тужба за зголемување на наследниот дел, во смисла на четвртиот случај да биде поднесена тужба на наследник за основаноста на исклучувањето од наследство на друг наследник на оставителот.

7.3.6. Решение за прекин на оставинската постапка

Решението за прекин на постапката нотарот може да го онесе на рочиште или вон рочиште. Ова зависи од фактот дали причините за прекилот на постапката се утврдуваат на самото рочиште, или пак вон рочиште врз основа на поднесок на учесниците во постапката поткрепени со соодветни докази.⁴⁶

Во изреката на решението за прекин на оставинската постапка се состои решението за прекин, податоци на учесниците кои се упатуваат на парнична или управна постапка, предметот на тужбеното барање, со чие точно определување се оправдува прекилот на постапката.

Во образложението на решението за прекин на постапката нотарот ги наведува причините поради кои постапката се прекинува и го упатува учесникот на поведување на парнична или управна постапка.

⁴⁵<https://www.nkrm.org.mk/images/notarius/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D1%81%20%D0%B1%D1%80.11.pdf>

⁴⁶<https://www.nkrm.org.mk/images/notarius/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D1%81%20%D0%B1%D1%80.11.pdf>

Доколку некој од учесниците во постапката поднесе приговор против ваквото решение, нотарот е должен на надлежниот суд да му ги врати списите, а во нотарскиот спис да го задржи преписот на списите.(член 143 ст 3 ЗВП)

8. НАСЛЕДУВАЊЕ НА ПРАВНИ ЛИЦА

8.1. Правни лица

Правните лица се субјекти на правото кои претставуваат збир на физички лица кои се здружиле врз основа на правните прописи за да остварат свој заеднички интерес. Тие се организации на лица и здружен имот кои остваруваат одредени дозволени цели, поради што правниот поредок ги признава за субјекти на правото. Всушност, тоа се сите форми на правна конструкција организирана според прописите на државата (трговски друштва, институции, установи, здруженија и други организации) со утврдени права и обврски.

Правното лице настанува со донесување на акт за основање, донесен врз основа на закон. Станува субјект на правото од самото основање, односно од моментот на запишување во регистарот на надлежен орган.

Услови кои се потребни за да постои едно правно лице:

- правното лице да претставува една организациона целина
- да има определен имот за да може да одговара за своите оврски и права
- целта заради која се создало да е дозволена со закон
- да е признато од државата и да е запишано во регистар на надлежен орган⁴⁷

Тоа што се атрибути на физичко лице, кај правното лице се белезите. Белези на правно лице се:

- фирма, односно име под кое работи правното лице
- седиште, односно место каде што се наоѓаат и дејствуваат главните органи

⁴⁷ <http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk>

-дејност, односно предмет на работење (правното лице може да склучува договори само во рамките на онаа дејност за која регистрирано).

Ги разликуваме следните видови правни субјекти:

1. друштва (се основаат за остварување на некоја економска цел во интерес на членовите на друштвото, на пример, трговски друштва);
2. здруженија (се основаат за задоволување цел што е од нематеријална природа, пример, културна, спортска).
3. установи (овие установи во принцип немаат членови туку се создаваат за вршење услуги на нивните корисници, пример, музеј, кино, училиште, болница, факултет).⁴⁸

За разлика од физичкото лице, кај правното лице е многу потешко да се одредат правната и деловната способност. Тоа е така заради тоа што и двата вида на способност се создаваат истовремено, во моментот на основањето на правното лице. Правното лице може да биде носител само на оние права и обврски што се зацртани во целта заради која е основано. И правната и деловната способност правното лице ги губи кога ќе престане да постои.

Според Законот за облигациони односи, член 46 став 1. Правното лице може да склучува договори во правниот промет само во рамките на својата правна способност, став 2. Договорот склучен спротивно на одредбата од став 1 од овој член, нема правно дејство, освен ако знаела другата страна или ако можела да знае за пречекорувањето.⁴⁹

⁴⁸ <http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk>

⁴⁹ Закон за облигациони односи, член 46

8.1.1 Трговски друштва

Високоразвиените земји под закрила на СТО постојано преговараат за намалување на трговските бариери врз мултилатерална основа. Во овие современи услови постојат некои големи економски интеграции, како ЕУ, што даваат голем придонес во либерализацијата на надворешно-трговската размена меѓу земјите-членки на Унијата.

Таа, всушност, е најмоќна светска економска интеграција што има единствен пазар од над 400 милиони луѓе и каде што постои слободно движење на стоки, услуги, работна сила, капитал. Други такви моќни економски интеграции се NAFTA (здружение од три земји - САД, Канада и Мексико), ЕФТА - најстара зона на слободна трговија во која членуваат поголем број европски земји.

Суштинско обележје на трговското право е неговиот меѓународен карактер. Кога се зборува за трговско право, суштествено се мисли на меѓународните трговски работи. Споредено со другите правни дисциплини, трговското право има свои обележја кои повеќе или помалку го разликуваат од останати дисциплини – управно право, кривично право, даночно право итн. Субјекти на трговското право се правни и физички лица кои учествуваат во прометот на стоки и услуги. Тие се главните носители на стопанските активности во секоја национална економија. При реализацијата на своите трговски и други слични активности тие настапуваат како трговско друштво или како трговец поединец. Тоа се законските форми кои што Законот за трговски друштва³ ги познава, истовремено им признава правен субјективитет – акционерско друштво, друштво со ограничена одговорност, јавно трговско друштво, командитно друштво, командитно друштво со акции, и конечно, како индивидуален трговец - трговецот поединец. ЗТД предвидува и критериуми според кои што се утврдува кои физички и правни лица кои вршат трговска дејност имаат статус на трговец. Оттука законот прави дистинкција помеѓу: трговец според дејноста, трговец според формата, трговец според природата и обемот, трговец според уписот. Трговското друштво е правно лице во коешто едно или повеќе лица вложуваат

пари, ствари или права во имот што го користат за заедничко работење и заеднички ја делат добивката и загубата од работењето. Трговското друштво самостојно трајно врши дејност, заради остварување добивка (ЗТД, чл. 19/1/2) Имотот создаден со вложувања во трговското друштво се изразува во пари и ја претставува основната главнина на друштвото. Основната главнина на трговското друштво гласи во денари или во странска валута и задолжително се наведува во меморандумот. Многу почесто отколку трговци – поединци, како субјекти на трговското право се појавуваат физички лица и правни лица организирани во трговски друштва. Така трговско друштво е здружување на две или повеќе физички или правни лица кои вложуваат: пари, предмети и права во имот што го користат во заедничко работење и заеднички ја делат добивката и загубата во работењето.

Постојат повеќе форми на трговски друштва, при тоа основачот слободно ја избира формата на трговското друштво освен ако со закон поинаку не е определено.

Трговското друштво, според формата, дел оглед на тоа дали врши трговска или некоја друга дејност, е:

- Јавно трговско друштво,
- Командитно друштво,
- Друштво со ограничена одговорност,
- Акционерско друштво и
- Командитно друштво со акции.

Со оглед на фактот што трговското друштво представува правно лице кое учествува во правниот промет истото мора да има свои белези (карактеристични за идентификација), односно фирма и нејзино седиште и предметот на работење.

Според дефиницијата која ја дава Законот за трговските друштва Фирмата на трговското друштво е името под коешто друштвото работи и под коешто учествува во правниот промет. Фирмата на трговското друштво се определува и менува на начинот определен со изјавата за основање на друштвото на едно лице, со договорот за друштвото, односно со статутот. Таа и сите најзини промени се запишани во трговскиот регистар. Називот на трговското друштво односно фирмата има содржина во која има допуштени и недопуштени елементи. Таа содржи ознака која што упатува на предметот на работење на трговското друштво, седиштето и фирмата на друштвото. Секако заради определување и дообјаснување на дејноста со која се занимава фирмата

може да содржи додатоци (цртежи, слики, симболи, ознаки и друго) што служат за поблиско обележување на трговското друштво, освен оние што создаваат или можат да создадат забуна во поглед на предметот на работењето на трговското друштво, впечаток за идентитет или за поврзаност со друго друштво или ако водат кон повреда на правата на индустриска сопственост или на други права на други трговски друштва, односно лица регистрирани во земјата и во странство. Втор карактеристичен белег на трговското друштво е неговото седиште. Седиштето на трговското друштво е местото кое што е запишано во Трговскиот регистар. Заради низа причини трговското друштво може да го промени седиштето, но таа промена на седиштето се врши на начин и според постапка определени со изјавата за основање на друштвото од едно лице, со договорот за друштвото, односно со статутот.

Таквото нешто обврзно се запишува во Трговскиот регистар. Трет карактеристичен белег на секое трговско друштво е неговиот предмет на работење. Заради таканаречениот принцип на слобода на вршење дејноста трговското друштво може, како предмет на работење, да ги врши сите дејности што не се забранети со закон. Но законодавецот определил ако за одделни дејности со закон е пропишано дека можат да се вршат само врз основа на согласност, дозвола или на друг акт на државен орган или на друг недржавен орган, тие дејности можат да се вршат само врз основа на согласноста, дозволата или друг акт на тој орган.

8.1.2. Трговски регистар

За едно трговско друштво да го добие својот правен легитимитет истото мора да биде заведено во трговскиот регистар. Трговскиот регистар во Република Македонија е воведен со Законот за Трговски друштва од 1996 година, а со законот за Трговски друштва од 2004 година и електронското водење на трговскиот регистар и воспоставување на едношалтерски систем. За разлика од претходните законски решенија кои наметнуваат разногласие во водењето на Трговскиот регистар, тој сега се води на единствен начин на територијата на Република Македонија, при што уписите се вршат во писмена форма или во електронска форма и Трговскиот регистар се води

во писмена или електронска форма во Централниот регистар на Република Македонија.

Субјекти кои што се запишуваат во Трговскиот регистар се:

- Трговец поединец
- Јавно трговско друштво
- Командитно друштво
- Друштво со ограничена одговорност
- Акционерско друштво
- Командитно друштво со акции
- Стопанска интересна заедница
- Подружница на странско трговско друштво односно подружница на странски трговски поединец.

Правната основа за трговскиот регистар произлага од самиот трговски законик (стан 8 до 16 од ТЗ) во него е утврдено кој го води трговскиот регистар кој има увид во него, како треба да се извршуваат уписите и одјавите и пред се какво дејство имаат овие уписи. Трговскиот регистар представува општо средство за објавување на фактите кои што се значајни во трговскиот правен и деловен промет. Со уписот во трговскиот регистар се јавува можност за обелоденување на податоците во јавноста. Кај трговскиот регистар не е потребен “овластен” или “законски” интерес. Заинтересираните лица можат во иста мера да се информираат како идни деловни партнери кои сакаат да се информираат пред склучување на деловна зделка во однос на трговско правните особености на партнерот. Доказ во однос на тоа кој е сопственик на фирмата трговецот – поединец регистрирана во трговскиот регистар може да се издаде од органот со извод од судот за упис исто тоа важи и за доказот за овластување за застапување на трговец поединец или трговски друштво. Трговскиот регистар го олеснува водењето на доказите во трговскиот промет за конкретни правни односи. Во трговскиот регистар се регистрираат само најважните вакти за трговскиот и за правниот промет. Околностите за кои на друго место има можност за посебно објавување не се регистрираат. тоа важи за поседувањето имот од страна на трговецот. Тука како средство за објавување се користи катастаркиот регистар. Она што треба да

се внесе во трговскиот регистар е утврдено со закон. Податоци што треба да се регистрираат од областа на трговските друштва се:

Јавно трговско друштво:

- пријава на ЈТД,
- посебни односи при застапување,
- распуштање на друштвото или повлекување на акционерот,
- продолжување на работа на друштвото со одлука на акционерот за спречување банкрот,
- пријавување сечајни управници на друштвото,
- бришење на друштвото.

Командитно друштво:

- регистрација на друштвото,
- обем на одговорноста на командиторот,
- промена на влогот во командитното друштво

Кај друштво со ограничена одговорност:

- регистрација на друштвото,
- пријавување на директори,
- измени во статутот,
- зголемување на капиталот,
- намалување на капиталот,
- бришење на друштвото,
- регистрација на стечајни управници,

Кај Акционерско друштво:

- регистрација,
- измени во статутот,
- зголемување на капиталот наспроти влоговите,
- условно зголемување на капиталот,
- зголемување на капиталот од средствата на друштвото,
- намалување на капиталот,

- намалување на капиталот со поништување на акциите,
- бришење на друштвото,
- договори за здружување,
- трансформација на друштвото.

Трговскиот регистар го водат основните судови во чие подрачје има седиште покраинскиот суд. Слично како катастарот така и трговскиот регистар е составен од повеќе оддели, оддел А и оддел Б.

Во оддел А се регистрираат:

- Јавни трговски друштва,
- Командитни друштва,
- Трговци поединци
- Претпријатија на Јавните органи,

Во оддел Б се регистрираат:

- Акционерски друштва,
- Друштва со ограничена одговорност,
- Командитни друштва со акции,
- Осигурителни компании.

Здруженијата не се регистрираат во трговскиот регистар туку во регистарот на здруженија. Во постапката за упис во трговскиот регистар се разликуваат три фази: пријава, упис и објавување. Пријавите за упис во трговскиот регистар мора да се поднесат во заверена форма. Мора да содржат изјава со потпис, а потписот мора да биде заверен на нотар. Начинот на кој треба да се изврши уписот во трговскиот регистар се уредува со указот за трговски регистар во вкупно 48 ставови. Уписите треба да се извршат јасно и без скратеници. Не смее ништо да се брише или да биде нечитливо. Бришењето треба да се означат во повлекување со црвена линија. Функција на објавување се поттикнува со објавувањето на уписите од трговскиот регистар. Уписите во трговскиот регистар треба да се објават во службен весник или во друг печатен медиум кој е одреден од регистарскиот суд. Најчесто станува збор за локални

дневни весници. Што се однесува до регистрационите судови во Република Македонија, тие постоеја све до 2004. година кога се укинати и денеска постои само Централен регистар.

8.1.3. Упис во трговскиот регистар

Трговецот- поединец се запишува во трговскиот регистар кај судот според местото во коешто ја врши дејноста. Во пријавата за упис се наведуваат: името и презимето, единствениот матичен број на граѓанинот (во натамошниот текст: ЕМБГ) и местото на живеење; фирмата под којашто ќе се врши дејноста; седиштето од каде што ќе се врши дејноста и предметот на работење. Пријава за упис на трговец-поединец во трговскиот регистар поднесува физичкото лице, кое бара да биде запишано како трговец-поединец или негов полномошник со посебно полномошно во коешто се наведуваат податоците што се запишуваат во трговскиот регистар. Кон пријавата за упис се приложуваат: заверен потпис на трговецот- поединец кај нотар; изјава од физичкото лице дека не му е изречена забрана да врши некоја од дејностите определени со овој закон и изјава од физичкото лице дека уредно ги платил даночните обврски и придонесите за пензиско, инвалидско и здравствено осигурување, односно дека, во согласност со членот 29 од овој закон, не постои пречка да стекне својство на трговец-поединец. Едно физичко лице запишано како трговец-поединец не може, истовремено, по која било основа, да биде запишано како трговец- поединец под друга фирма.

8.2. Пренос на фирма

Фирмата на трговецот- поединец може да биде пренесена на трето лице само заедно со неговото претпријатие. Во пренесената фирма се додава личното име, татковото име и презиме на новиот трговец-поединец. Трговецот- поединец објавува најмалку во еден дневен весник и во деловните простории дека има намера да ја пренесе фирмата на друго лице. Ако во рок од 30 дена од денот на објавувањето на намерата за преносот на фирмата ниту еден доверител со поднесок пред судот не се

спротивстави на преносот на фирмата, се смета дека доверителите се согласиле со преносот. Поднесокот со којшто се спротивставува на преносот на фирмата, доверителот му го поднесува и на трговецот- поединец.

Ако поранешниот сопственик или неговите законски наследници тоа го одобрат, лицето кое ја презема фирмата на трговец-поединец, покрај своето лично име, татковото име и презиме, може во фирмата да го задржи и личното име и презиме на поранешниот сопственик, како една од ознаките на фирмата. Пренесувањето на фирмата се запишува во трговскиот регистар. Кон пријавата за упис на пренесување на фирмата се приложува: договор за пренос на фирмата заверен кај нотар и доказ дека сите доверители се согласиле со пренесувањето на фирмата, освен ако во рокот од ставот (2) на овој член, ниту еден доверител со поднесок пред судот не се спротивставил на преносот на фирмата.

8.3. Друштво со ограничена одговорност (ДОО)

Друштвото со ограничена одговорност е најпопуларниот тип на трговски друштва кое што го познава секој правен систем. ДОО спаѓа во категоријата капитални трговски друштва. Овој термин генерира од неговиот карактер кој што се базира на фактот што за содружниците не е битно меѓусебното лично својство. Клучен момент е поседувањето на потребниот капитал за кој што тие постигнале согласно да биде основачки капитал, а преку кој истите ќе стекнат статус на основачи во ДОО.

Друштво со ограничена одговорност е трговско друштво во коешто едно или повеќе физички и правни лица учествуваат со по еден влог во однапред договорената основна главнина на друштвото. Друштвото со ограничена одговорност може да има најмногу 50 содружници. Во случај на надминување на ова законски утврдена бројка, ЗТД предвидува обврска за нејзино усогласување во смисла преобразба во акционерско друштво или отворање на постапка за ликвидација. Влоговите на содружниците можат да бидат со различна големина. На база на внесените и уплатени влогови во друштвото, содружниците стекнуваат удели кои во суштина претставуваат збир на права и обврски на содружниците спрема друштвото. Во ДОО, содружниците не одговараат за обврските кои произлегуваат од облигационо правни односи во кои

влегува друштвото. ДОО се основа со договор што го склучуваат сите основачи чии што потписи се заверуваат на нотар. Основачите го склучуваат договорот за друштвото лично или преку полномошник, кој мора да има полномошно заверено кај нотар, освен во случај кога полномошното е потпишано со електронски потпис согласно со Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис. Полномошно не е потребно ако застапникот на основачот врз основа на закон е овластен за него да го склучи договорот за друштвото, односно да даде изјава за основање на друштвото (ЗТД, чл. 170/4). Со склучувањето на договорот за друштвото, содружниците се обврзуваат помеѓу другото на внесување/уплатување на одредени влогови кои на сочинуваат основната главнина на друштвото. Во поглед на висината на основната главнина, ЗТД предвидува минимален износ од 5000 евра во денарска противвредност според средниот курс на таа валута којшто е објавен од Народната банка на Република Македонија на денот на уплатата, освен ако основачите не се договориле тоа да биде денот на потпишувањето на договорот за друштвото, односно на изјавата за основање на друштвото. Износот на основната главнина мора да биде изразен со цел број којшто е делив со бројот сто. Поединечниот влог не може да биде помал од 100 ЕВРА во денарска противвредност. Влогот мора да биде изразен со цел број кој е делив со бројот сто (ЗТД, чл. 174/4). Со потпишувањето на договорот, содружникот презел обврска за уплата/внесување на влогот во друштвото. Содружникот нема обврска да го внесе/уплати влогот пред поднесувањето на пријавата за упис на основањето на друштвото. Во случај кој било од содружниците да го уплати влогот, истиот се става на привремена сметка на друштвото кај носител на платен промет во Република Македонија (ЗТД, чл. 175/1/2). На основ на влогот во друштвото, секој содружник стекнува удел во кој се содржани одредени права и обврски. Во уделот на содружниците концентрирани се: правото да учествува во управувањето со друштвото; правото да учествува во распределбата на добивката; правото да биде информиран за работењето на друштвото; да врши увид во книгите и во другите документи на друштвото и конечно, право на дел од остатокот на ликвидационата, односно на стечајната маса. ЗТД предвидува и други права за содружникот. Во поглед на правото на учество во распределбата на добивката, ЗТД предвидува концепт на сразмерна распределба со можност за поинакво распределување во случај кога тоа е предвидено во договорот. Големината на уделот

во друштвото се определува според влогот што го презел содружникот, но Законот остава можност со договорот за друштвото да се пропише поинакво определување на големината на уделот. Во практиката, најчесто, содружниците се договараат големината на уделот да се определува сразмерно на нивните основни влогови, но има и случаи кога големината на уделот се определува во сооднос кој ќе го утврдат содружниците, а кој не соодветствува на основните влогови. Илустративно,

Пример 1.

Друштвото со ограничена одговорност (ДОО) има 2 содружници - содружник "А", содружник "Б". Основната главнина на ДОО изнесува денарска противвредност на 10.000,00 ЕВРА а секој од содружниците во основната главнина на ДОО учествува 34 со основен влог од 5.000,00 ЕВРА (во денарска противвредност). Согласно договорот за друштвото, остварената добивка од работењето на друштвото им припаѓа на содружниците сразмерно на нивните основни влогови, односно по 1/2 од добивката, а големината на уделот на секој содружник се утврдува во износ кој претставува 1/2 од вредноста на друштвото. За утврдување на големината на уделот на содружниците се тргнува од податоците во билансот на состојба на друштвото. Ако според билансот на состојба се утврди дека вредноста на друштвото изнесува 9.300.000,00 денари, уделот на секој од содружниците изнесува 1/2 од вредноста на друштвото, односно 3.100.000,00 денари.

Пример 2.

Основната главнина на друштвото изнесува денарска противвредност на 20.000,00 ЕВРА, а друштвото има 2 содружници (содружник "М" и содружник "Н") со еднакви основни влогови од по 10.000,00 ЕВРА (во денарска противвредност). Во договорот за друштвото е пропишано дека, распределбата на добивката од работењето на друштвото се врши помеѓу содружниците во сооднос 70% : 30%, а во истиот сооднос се утврдува и големината на уделите на содружниците. Ако вредноста на друштвото утврдена во билансот на состојба изнесува 12.000.000,00 денари, уделот на содружникот "М" изнесува 70% од вредноста на друштвото, односно 8.400.000,00 денари, а на содружник "Н" уделот изнесува 30% од вредноста на друштвото, односно 3.600.000,00 денари.

Од аспект на уреденоста на односите на содружниците во друштвото, од посебно значење е книгата на удели која што ја води управителот во друштвото. По запишувањето на основањето на друштвото во трговскиот регистар, во книгата на удели се внесуваат податоци за секој содружник и тоа:

- за содружник физичко лице име и презиме;
- единствен матичен број на граѓанинот (ЕМБГ);
- број на пасош, односно број на лична карта, ако содружникот е странскофизичко лице или друга исправа за утврдување на идентитетот - важечка во неговата
- земја и неговото државјанство;
- место на живеење;
- за содружник - правно лице
- фирма (назив);
- седиште;
- МБС (број од ДЗС)
- датумот од кога станал содружник;
- износот на влогот што содружникот го презел и што врз основа на тоа го уплатил, или презел обврска да го уплати, начинот и времето на уплата,
- дополнителните доплати;
- опис и изјава за договорена вредност на непаричниот влог што е внесен или
- презел обврска да го внесе во друштвото;
- сите обврски што го товарат уделот;
- бројот на гласовите што ги има при донесувањето на одлуките на
- содружниците;
- посебните права и должности што произлегуваат од уделот

Одредени податоци, како што се оптоварувањата и поделбата на уделите, во книгата на удели се запишуваат само врз основа на пријава на било кој од содружниците. Управителот е должен, во рок од три дена од денот на извршената измена во книгата на удели да поднесе пријава за измена на уписот во трговскиот регистар, ако согласно ЗТД е определено дека податокот што е внесен во книгата на

удели се запишува во трговскиот регистар. Уписот на податоците во книгата на удели произведува правно дејство во интерните односи на основачите.

Согласно ЗТД, уписот во книгата на удели се смета дека е извршен на денот кога на друштвото ќе му пристигне пријавата за упис, ако таа ги исполнува условите што се бараат за таков упис, без оглед на времето кога уписот вистински е извршен. Пријавата за упис во книгата на удели се поднесува во писмена форма, а во однос на друштвото, содружник на друштвото е само оној кој е запишан во книгата на удели. Управителот е должен, врз основа на пријавата да изврши упис во книгата на удели. Ако управителот одбие да изврши упис, во рок од осум дена од денот на поднесување на пријавата, содружникот, односно друго лице кое има правен интерес може по истекот на овој рок да поднесе предлог до судот да донесе одлука за упис во книгата на удели. По правосилноста на решението на судот, управителот е должен во рок од три дена од денот на приемот на решението, да ја изврши одлуката и да изврши упис во книгата на удели. Содружниците во друштвото имаат право да располагаат со своите удели. Располагањето со уделите на содружниците е уредено со чл. 197 од ЗТД, согласно кој, содружниците располагаат со уделите под условите утврдени во договорот за друштвото. Пренос на уделите на друштвото може да се врши на начин и постапка определени со договорот за друштвото. Уделот може да се пренесе во целост или само дел од него. Преносот на удел се врши со договор за пренос на удел, заверен кај нотар. Услов за пренос на удел на трето лице е содружникот во потполност да го уплатил својот влог. Ако удел се пренесе спротивно на условите пропишани со ЗТД или договорот за друштвото, таквиот пренос е ништовен. Содружникот кој сака да го пренесе, односно продаде својот удел, има обврска на друштвото да му ја пријави намерата за пренос на уделот. Ова е со цел да се запази редоследот во поглед на правото на првенствено купување на удел пропишано во чл. 198 став 2 од ЗТД, според кој, ова право се остварува по следниот редослед: другите содружници и лицето определено од друштвото.

Доколку другите содружници, или лицето определено од друштвото, во рок од 30 дена од пријавувањето на намерата за пренос на уделот не се изјаснат, содружникот е слободен во остварувањето на правото на пренос на својот удел, освен ако со договорот за друштвото не се определени посебни услови. Содружникот кој го

пренесува својот удел истапува од друштвото со што престанува неговиот содружнички однос. На негово место доаѓа друг содружник и притоа нема промени во износот на основната главнина. Промена настанува во износот на основните влогови на содружниците. Промените се различни во зависност од тоа дали уделот на истапениот содружник го презема лице кое веќе било содружник во друштвото или пак уделот го презема трето лице.

Со преземањето на уделот од лице кое веќе било содружник во друштвото, неговиот удел се зголемува за вредноста на преземениот удел, а бројот на содружниците во друштвото се намалува. Доколку уделот го преземе трето лице, тоа лице станува содружник во друштвото, а бројот на содружниците на друштвото останува непроменет. И во двата случаи промената задолжително се пријавува за упис во трговскиот регистар. Во првиот случај се пријавува истапување на содружник, а во вториот случај истапување и пристапување на содружник. Еден од начините на располагање со удел е давањето на удел во залог. Секој содружник на друштвото може својот удел да го заложува според условите определени со договорот за друштвото (ЗТД, чл. 197/6).

Уделот може да се пренесува и по пат на наследство.³⁸ Во случај на смрт на

содружник, законскиот застапник на неговата оставина ќе ги остварува сите права и ќе ги презема сите обврски кои произлегуваат од содружничкиот однос, вклучувајќи ги и сите други права и обврски кои според договорот за друштвото ги остварувал односно ги презел починатиот содружник. Со договорот за друштвото може да се утврди обврска, наследникот да го пренесе уделот на некој од содружниците или на трето лице кое ќе го определи друштвото. При тоа цената на уделот се утврдува спогодбено, а доколку не се постигне спогодба, според вредноста на уделот од последниот биланс на состојба. Доколку во договорот за друштвото е утврдена ваква обврска за наследникот на уделот, друштвото треба во рок од 30 дена од денот кога дознало за него да го повика наследникот да го пренесе својот удел; по истекот на овој рок обврската за пренос на уделот престанува. Друштвото може да стекнува сопствени удели. Сопствени удели се стекнуваат под следните услови: ако за уделот што се стекнува во целост е уплатен основниот влог и ако уделот се стекнува од имотот на друштвото што го надминува износот на основната главнина и ако

друштвото создало резерви за стекнување сопствени удели, а со тоа не ја намалува основната главнина на друштвото или нивото на резервите, определено со договорот за друштвото, кои не смеат да се употребуваат за плаќања на содружниците. Одлуката за стекнување на сопствени удели, содружниците ја донесуваат со најмалку тричетвртинско мнозинство гласови од вкупниот број гласови што ги даваат уделите. Друштвото може да откупи удели што учествуваат во основната главнина, најмногу до една третина. Ако уделот е стекнат спротивно на условите пропишани за стекнување на сопствен удел, и ако одлуката за откуп на удели не е донесена со пропишаното мнозинство или се откупени удели што во основната главнина учествуваат со повеќе од една третина, друштвото е должно во рок од една година од денот на откупувањето да ги отуѓи или со примена на правилата за намалување на основната главнина да ги повлече овие удели. Согласно чл. 203 став 4 од ЗТД, правата од сопствениот удел мируваат, што значи дека сопствениот удел на дава право на глас, право на учество во добивката и право на дел од остатокот на ликвидационата, односно стечајната маса. Повлекување на удел од друштвото со ограничена одговорност, може да се врши само во случаите предвидени со договорот за друштвото. По правило уделот се повлекува со согласност на содружникот, но може да биде повлечен и без негова согласност, ако условите за повлекување биле пропишани во договорот за друштвото пред содружникот да го стекне уделот. Кога со повлекување на уделот се намалува 39 основната главнина на друштвото, повлекувањето може се да изврши само преку намалување на основната главнина, за што се спроведува постапка за намалување на основната главнина, и се пријавува за упис во трговскиот регистар. Друштвото со ограничена одговорност основано од едно лице (ДООЕЛ) не може ниту да стекнува сопствен удел, ниту да го повлече уделот (ЗТД, чл. 250/4).³⁹ Законот за трговски друштва навел дека содружниците ги донесуваат одлуките во друштвото на собир на содружниците или со одлучување преку допишување. Прашањата за кои содружниците одлучуваат на собир на содружниците или преку допишување, начинот, условите и постапката на донесување на одлуките се определува со договорот на друштвото. Непосреден начин на одлучување на содружниците на едно трговско друштво е преку Собир на содружниците. Составот и надлежностите се дефинирани така што: Собирот на содружниците го сочинуваат сите содружници

Собирот на содружниците ги врши следниве работи:

- Ги усвојува годишната сметка и годишните финансиски извештаи, како и годишниот извештај за работата на друштвото во претходната деловна година и одлучува за распределбата на добивката и за покривање на загубите,

- Ги избира и отповикува управителот, односно другите управители, ако друштвото избира повеќе управители и одлучува за склучување договорот меѓу друштвото и управителот,

- Ги избира и отповикува членовите на надзорниот одбор, односно избира и отповикува контролор, ако друштвото има орган на надзор, - Одлучува за мерките за испитување и вршење контрола на водењето на работите,

- Донесува одлука да се поведе постапка за надомест на штетата што ја претпело друштвото во врска со неговото основање и управување спрема управителот, членовите на надзорниот одбор или контролорот (ако друштвото има орган на надзор) и одлучува за назначување застапник за водење на споровите, ако друштвото не може да го застапуваат управителот, односно управителите или членовите на надзорниот одбор

- Одобрува склучување договори за набавка што е поголема од една петина од основната главнина,

- Одобрува склучување договори што друштвото ги склучува со свој содружник, управител или со нивните роднини во права линија без ограничување и странична линија до трет степен, освен ако тие договори се склучуваат под вообичаените услови на работење на друштвото,

- Одлучува за измена на договорот за друштвото,

- Врши и други работи определени со овој закон.

Според одредбите на законот за трговските друштва со друштвото со ограничена одговорност управува управителот, односно управители.⁴⁰ Кога во друштвото има три или повеќе управители, тие можат заедно да управуваат со друштвото како орган на управување на друштвото на начин определен во договорот друштвото. За управител

може да биде избрано физичко лице кое е деловно способно. За управител не може да биде избрано лице на кое со правосолна судска одлука делумно или во целост му е забрането да врши професија, дејност или должност што е поврзано со функција управител на друштвото додека трае забраната. Ако друштвото има повеќе управители и ако нивниот број се намали под бројот определен со договорот на друштвото, другите управители, се должни, во согласност со договорот на друштвото, во рок од 30 дена од денот кога бројот на управителите се намалил под бројот определен во договорот за друштвото да свикаат собир на содружниците или со одлучување преку допишување да организираат избор на управители до бројот определен во договорот за друштвото. Законот во своите одредби определува друштвото во своите односи со трети лица го застапува управителот. Управителот се потпишува така што по наведување на фирмата на друштвото, го назначува својот статус, на управител и го става својот потпис. Ако друштвото има повеќе од еден управител, друштвото го застапуваат сите управители, освен ако со договорот на друштвото поинаку не е определено. Изјавата на воља спрема друштвото изразена кон еден од управителите се смета дека е сторена до сите управители. Со договорот на друштвото може да се предвиди обазување надзорен одбор, односно избирање контролор на друштвото, кој го следи спроведувањето на договорот за друштвото, се грижи за работењето со имотот на друштвото и неговото зачувување,

- Управителот и вработените во друштвото,
- Сопрузи, лицата кои се во сродство по права линија и по странична линија до трет степен со управителот,
- Лицата на кои судот, со одлука, им забранил вршење ревизиски работи додека трае забраната или
- Физичко лице кое е член во пет надзорни одбори во акционерски друштва или во друштва со ограничена одговорност.

Поради низа причини во текот на работењето на едно друштво со ограничена одговорност доаѓа до потреба од измена на договорот за друштвото. Законот за трговските друштва тоа го регулира на следен начин.⁴² Договорот за друштвото може да се измени само со одлука на содружниците, донесена најмалку со тричетвртинско мнозинство од вкупниот број гласови што ги имаат содружниците во друштвото. Во

договорот за друштвото може да се определи поголемо мнозинство, а може да се предвидат и дополнителни услови за негова измена. Одлуката за измена на предметот на работење на друштвото, утврден со договорот на друштвото, содружниците е донесуваат едногласно, освен ако со договорот за друштвото поинаку не е определено. Друштвото со ограничена одговорност како и секое трговско друштво може да престане со својата работа, а со тоа и да го изгуби и правниот субјективитет.

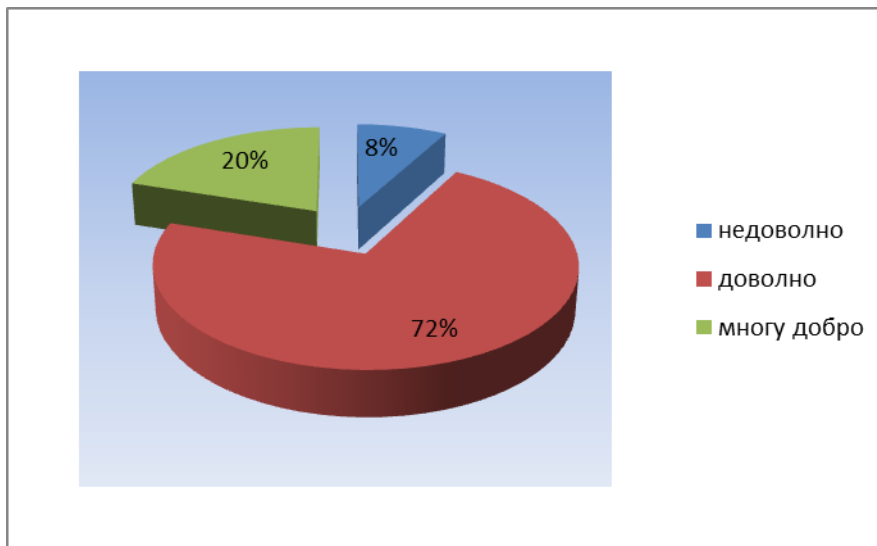
Основи за престанување на друштвото се:

- Истек на времето определено во договорот на за друштвото,
- Одлука на содружниците
- Присоединување на друштвото кон друго друштво, спојување со друго друштво, односно со поделба,
- Стечај на друштвото,
- Одлука на Судот

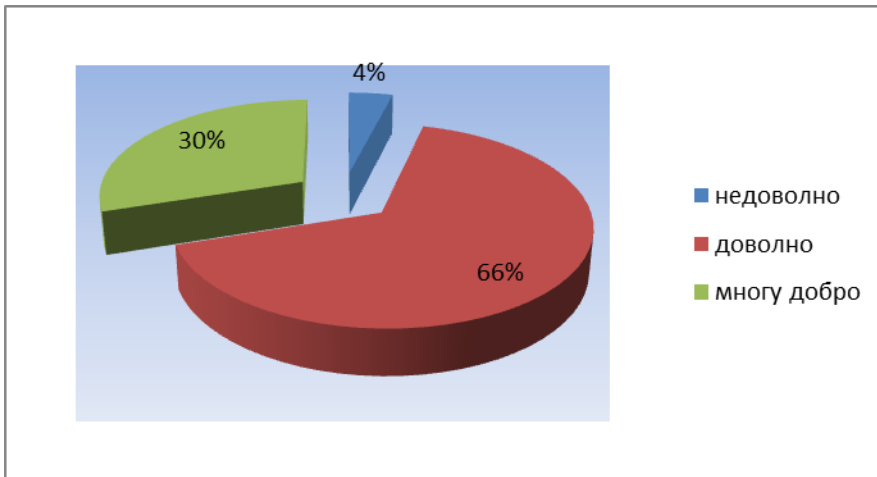
9. АНКЕТА

За потребите на овој магистерски труд направено истражување преку спроведување на анкета. Анкетата е спроведена во online форма и со неа е направено истражување на 50 испитаници кои имаат одредени познавања од темата која е разработена во овој труд. Испитаниците се лица од кои некои сеуште студираат право, а некои веќе имаат завршено правен факултет. Прашањата во анкетата се однесуваат на тоа колку испитаниците го познаваат наследно-правниот систем во нашата држава, колку тие се запознати со нивните сопствени права како потенцијални наследници и колку ги познаваат прописите кои се однесуваат на статусот на правните лица во наследно-правните односи. Следуваат поставените прашања, одговорите на испитаниците и нивна анализа.

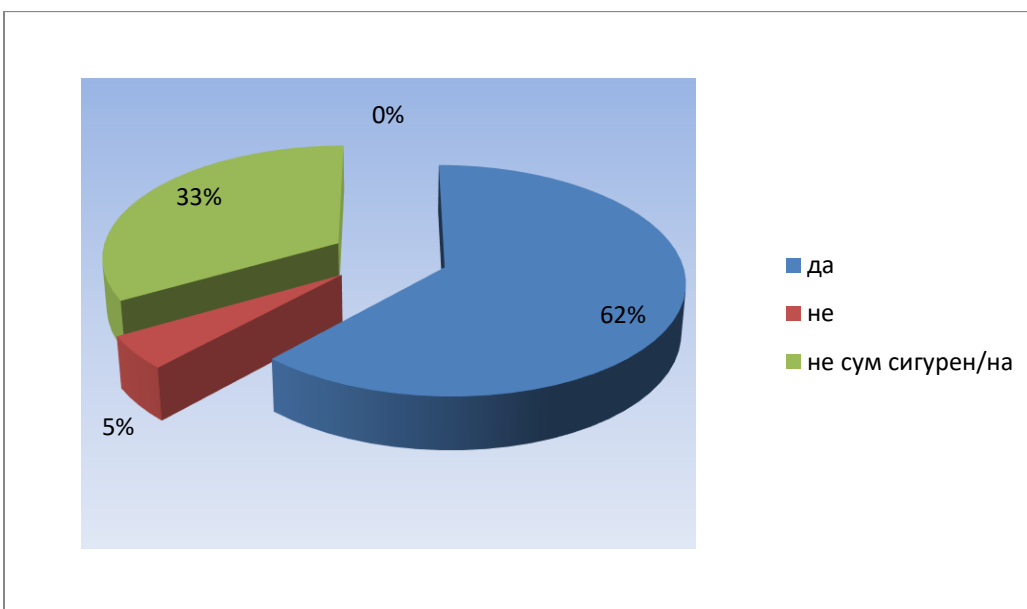
1. Според Вас, колку добро сметате дека го познавате наследно-правниот систем во државата?

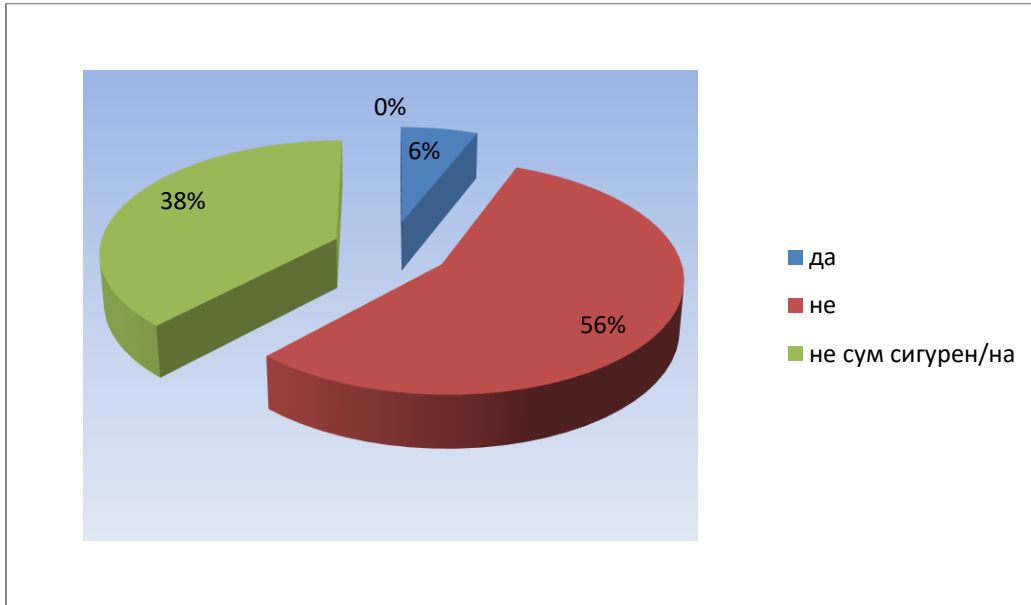
2. Како потенцијален наследник, дали сметате дека доволно добро ги познавате сопствените права?

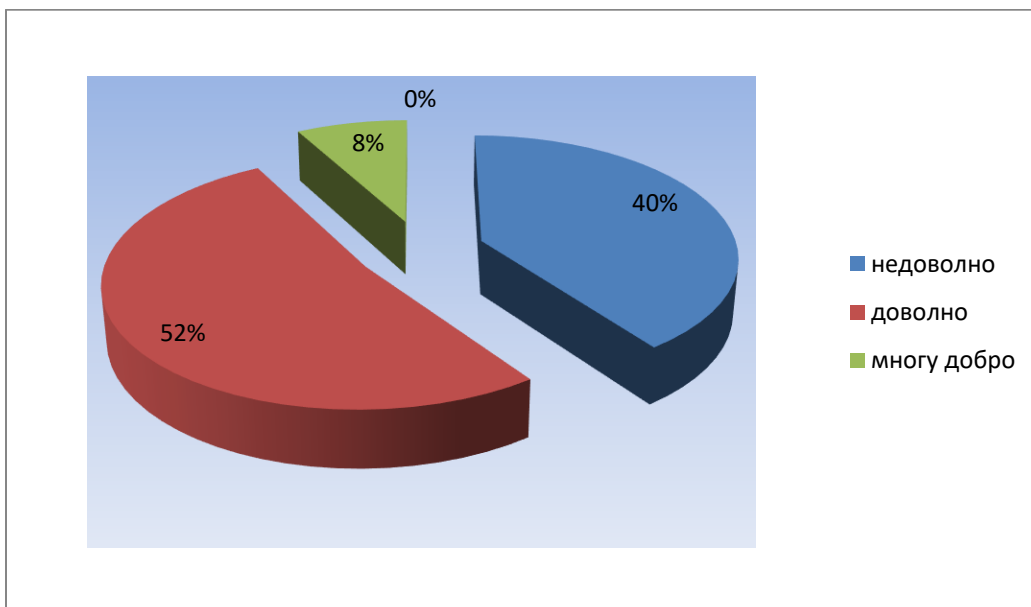
3. Во нашиот наследно-правен систем, законските наследници се распределени во три наследни редови. Дали сметате дека тоа е правилно решение?

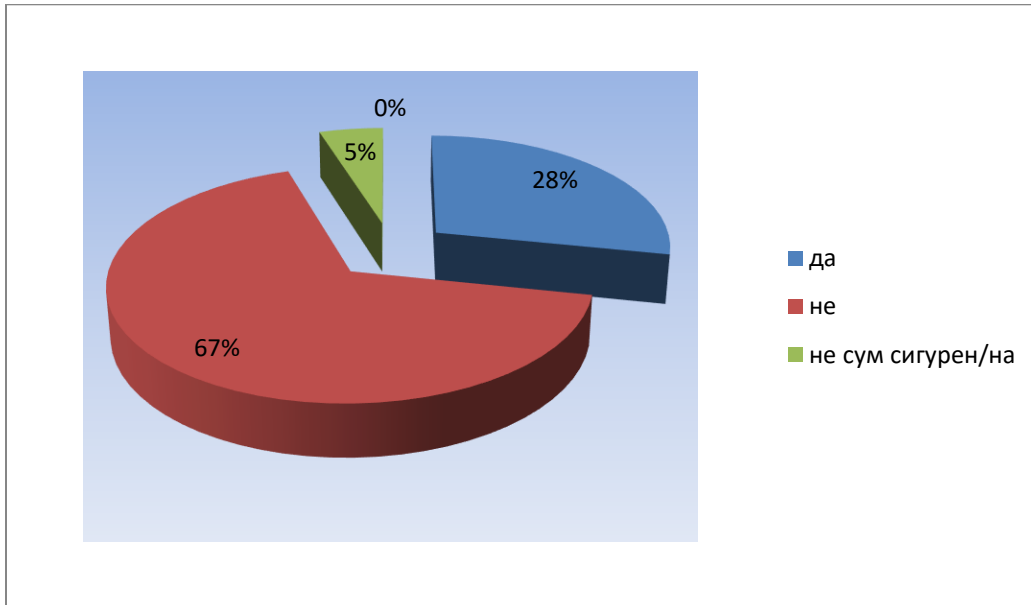
4. Дали сметате дека во однос на наследните редови треба да се најде ново решение за распределување на наследниците?

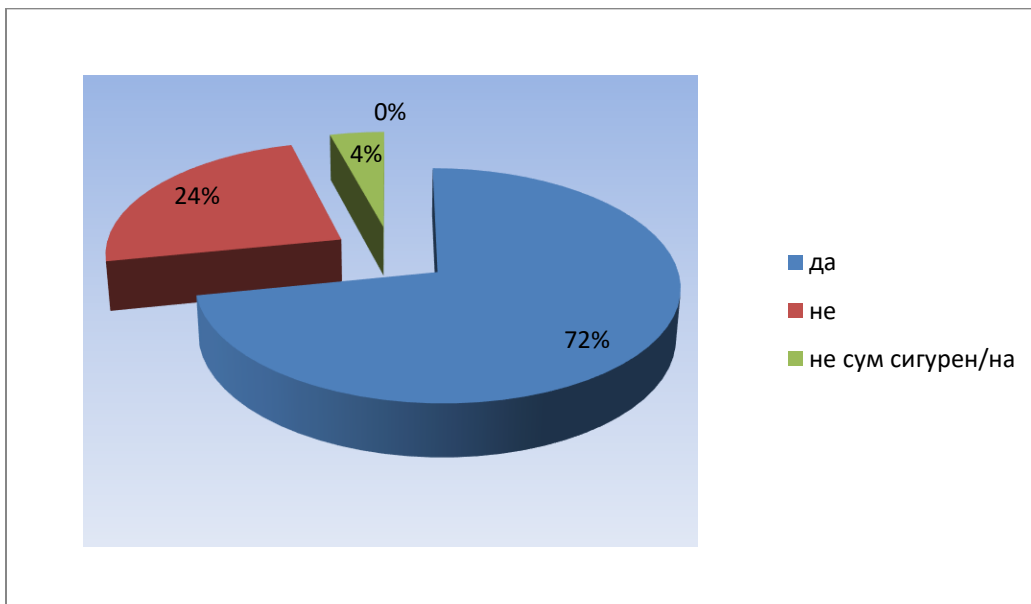
5. Дали сметате дека сте доволно запознати со статусот на правните лица во наследно-правните односи во Република Северна Македонија?

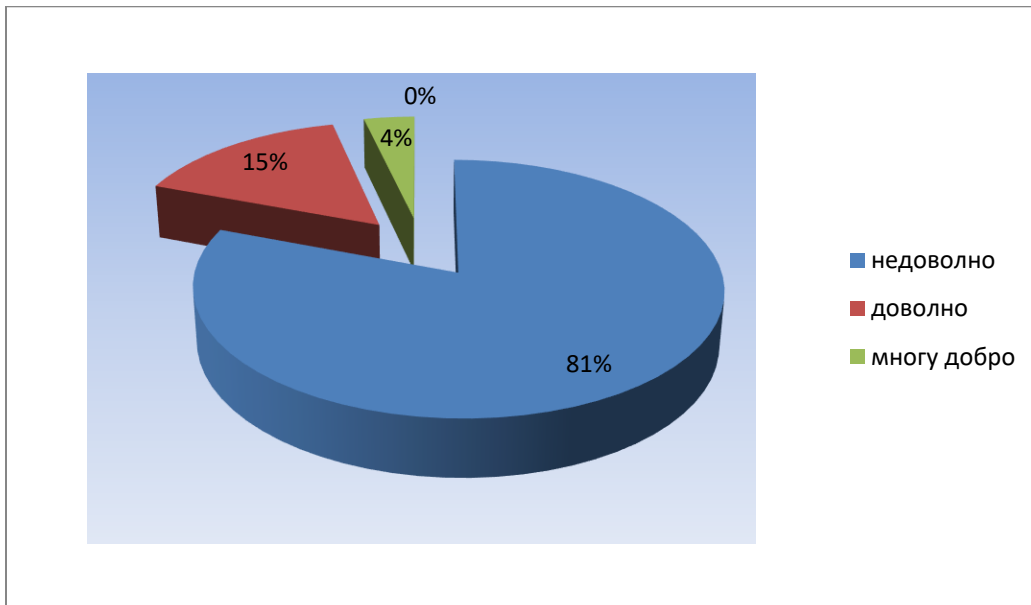
6. Дали сметате дека со законските прописи во нашиот наследно-правен систем доволно добро е уреден статусот на правните лица во истите?

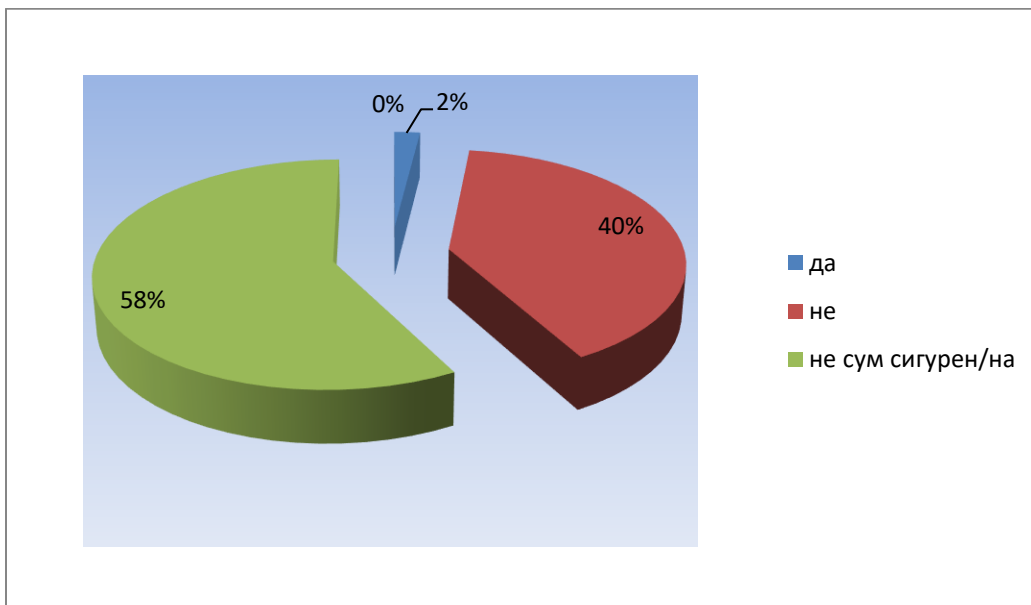
7. Во наследно-правните системи во државите во Европа постојат регулативи со кои попрецизно се дефинира и регулира статусот на правните лица во наследно-правните односи. Дали сметате дека има потреба нашата држава да направи промени во таа насока по примерот на ваквите европски држави?

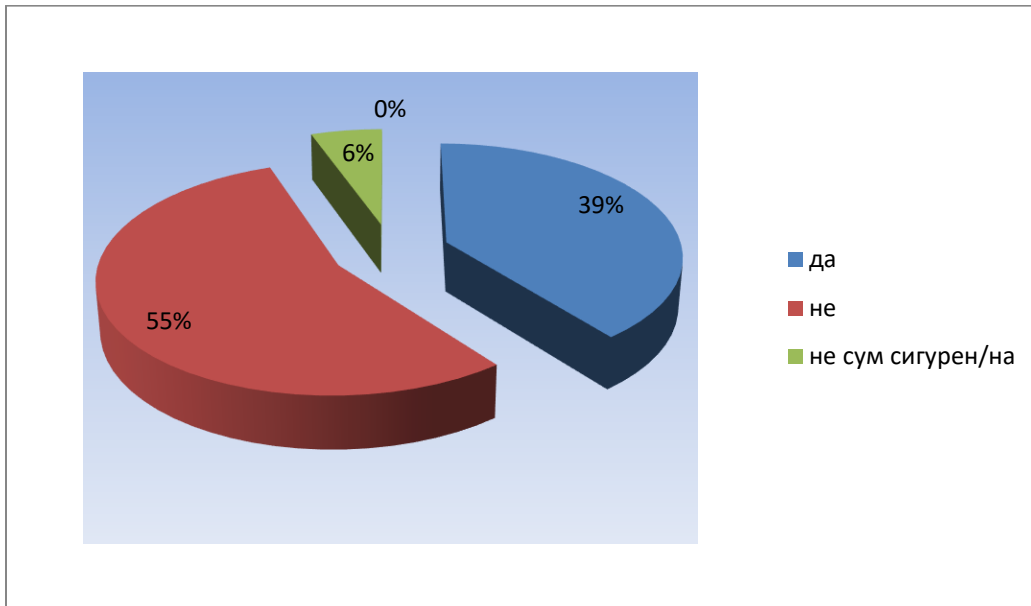
8. Дали сметате дека сте доволно запознати со постапката за наследување после смртта на оставителот во случаи кога постои наследување на правно лице?

9. Дали знаете прописи кои конкретно се однесуваат на наследувањето на правни лица во нашиот правен систем?

10. Дали сте информирани за какви било активности во насока на формирање на прописи кои ќе се однесуваат конкретно на статусот на правните лица во наследно-правниот систем во Република Северна Македонија?

Од спроведената анкета и приложените резултати може да се забележи дека испитаниците, иако сите од нив, кој во помала кој во поголема мера, се познавачи на правото сепак се помалку запознати со статусот на правните лица во наследно-правните односи во нашата држава. Според овие резултати испитаниците одговориле дека имаат повеќе познавања од општиот дел на оставинската постапка, односно наследните редови како и правата кои тие ги имаат како потенцијални наследници. Од тоа следува заклучокот дека потребно е подетално уредување на односите и статусот на правните лица во наследно-правниот систем на нашата држава, а со тоа и појасно дефинирање на истите. На таков начин и достапноста и информираноста за таа материја би била на повисоко ниво, што ќе придонесе за полесно спроведување на оставинската постапка кога станува збор за наследување на правно лице.

ЗАКЛУЧОК

Иако законското наследување претставува најслаб основ за наследување на имотот од оставителот, кај нас тоа е најзастапено. Договорот за доживотна издршка и договорот за рапределба на имот за време на живот како и тестаменталното наследување во пракса се многу малку застапени, иако претставуваат посилен основ за наследување.

Кога станува збор за наследување на физички лица, во нашиот правен систем тоа е детално уредено со Законот за наследување како основен односно примарен извор на наследното право. Меѓутоа кога станува збор за наследувањето на правните лица, нашето законодавство содржи многу малку одредби кои ги уредуваат односите кои настануваат кога оставителот зад себе остава правно лице. Во Законот за наследување тоа е уредено на тој начин што законодавецот одредил правните лица да се наследуваат тестаментално, без никакво дополнително конкретизирање на ситуациите и начините кои можат да настанат во таков случај. Исто така и во останатите секундарни извори на наследно право поврзани со правните лица како што е Законот за трговски друштва, не постои подетално регулирање на односите кои настануваат после смртта на едно лице кое во својата оставина има дел со кој учествувал во правно лице.

Од спроведената анкета можеме да заклучиме дека испитаниците најмалку се информирани кога станува збор за наследувањето на правните лица. Тоа е последица на претходно споменатото недоволно доуредување на делот во наследно-правниот систем кој се однесува на наследување на правните лица.

Поради тоа веќе неколку години во изработка е Граѓански Законик за кој се смета дека ќе содржи детални одредби за начинот и постапката на наследување на правните лица. Тој законик дополнително ќе одреди како би се наследувало едно правно лице, начинот на кој ќе се води постапката за да се спроведи оставинската постапка кога станува збор за правно лице како дел од имотот на оставителот. Со тоа што детално ќе

бидат уредени односите за наследување на правно лице, значително ќе биде и олеснета оставинската постапка во случаите кога во оставината има и правно лице.

Исто така тоа ќе овозможи поголема информираност на граѓаните за тоа како би наследиле правно лице како потенцијални наследници, или пак како нивните наследници би го наследиле нивниот удел во трговско друштво. На тој начин ќе биде зголемена и правната сигурност на граѓаните и нивната доверба во правниот систем на државата.

Користена литература:

1. <https://definitions.uslegal.com/i/inheritance/>
2. <https://www.britannica.com/topic/inheritance-law>
3. <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/inheritance>
4. Д-р Спировиќ- Трпеновска Љ, Наследно право, Скопје 2009
5. Закон за наследување (Службен весник на РМ, бр. 47 од 12.09.1996 година)
6. Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на РМ, бр.09 од 18.01.2008 година)
7. Д-р Јаневски А., Д-р Зороска – Камиловска Т., Граѓанско процесно право - книга втора Вонпарнично право, Скопје 2010
8. <https://www.aleksov.mk/mk/%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B0/>
9. http://www.advokataco.mk/2018/03/blog-post_19.html
10. <https://www.pravdiko.mk/kako-se-odviva-postapkata-za-raspravan-e-na-ostavina/>
11. <https://www.nkrm.org.mk/images/notarius/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D1%81%20%D0%B1%D1%80.11.pdf>
12. <http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk>
13. Закон за облигациони односи